

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування

Кафедра маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри маркетингу,
менеджменту та публічного
адміністрування

_____ Іванова Н.С.
(підпис)

« ____ » _____ 2019 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
на здобуття ступеня «Магістр»
спеціальності 073 «Менеджмент»

на тему: «Система управління фінансовою безпекою підприємства»

Виконала: Громакова Валерія Олексіївна
студент(ка) 2-го курсу заочної форми навчання групи
зМН-18м

Керівник: професор кафедри маркетингу, менеджменту
та публічного адміністрування
д.е.н., доц. Іванова Н.С.

_____
(підпис)

Рецензент:

_____
(підпис)

Засвідчую, що у дипломній роботі
немає запозичень з праць інших
авторів без відповідних посилань

Студент _____
(підпис)

Кривий Ріг
2019

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І
ТОРГІВЛІ ІМЕНІ МИХАЙЛА ТУГАН-БАРАНОВСЬКО**

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування
Кафедра маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Зав. кафедри маркетингу,
менеджменту та публічного
адміністрування

к.е.н., доцент

_____ Приймак Н.С.

“ _____ ” _____ 2019 року

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Громаковій Валерії Олексіївні

1. Тема роботи «**Система управління фінансовою безпекою підприємства**»

керівник роботи д.е.н., доцент, професор кафедри маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування Іванова Н.С. _____

затверджені наказом ректора ДонНУЕТ від «від «24 » червня 2019 року № 194-с

2. Строк подання студентом роботи: 05.12.2019 року

3. Вихідні дані до роботи: наукова і періодична література з теми дослідження, законодавчі та нормативні акти України, данні мережі Internet, статистична звітність (ТОВ «Імпульс»).

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): Розділ 1. Теоретичні аспекти управління фінансовою безпекою підприємства. Розділ 2. Дослідження системи управління фінансовою безпекою підприємства. Розділ 3. Удосконалення системи управління фінансовою безпекою підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) графіки, таблиці, схеми, рисунки _____

6. Дата видачі завдання « _____ » червня 2019 року _____

7. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

8. Календарний план

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір напряму дослідження, аналіз бази та літературних джерел, визначення об'єкту, предмету та завдань дослідження. Формулювання, обґрунтування та затвердження теми дипломної роботи	до 17.06.2019	
2	Підготовка I розділу дипломної роботи	до 04.10.2019	
3	Підготовка II розділу дипломної роботи	до 25.10.2019	
4	Підготовка III розділу дипломної роботи.	до 15.11.2019	
5	Аналіз та інтерпретація отриманих результатів, оформлення роботи	до 19.11.2019	
6	Представлення роботи на кафедрі для рецензування, отримання рецензій та відгуків	до 02.12.2019	
7	Оформлення презентаційних матеріалів, проходження нормо контролю	до 05.12.2019	
8	Захист дипломної роботи	до 15.12.2019	

Студент _____ **Громакова В. О.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ **Іванова Н.С.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1 Особливості управління фінансовою безпекою підприємства....	8
1.2 Методичне забезпечення дослідження фінансової безпеки підприємства.....	14
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	20
2.1 Діагностика середовища функціонування підприємства.....	20
2.2 Аналіз фінансових показників діяльності підприємства.....	28
2.3 Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства	35
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	43
3.1 Розробка стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства.....	43
3.2 Формування стратегічних дій підвищення рівня фінансової безпеки підприємства	48
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ	64

ВСТУП

Стійкий розвиток підприємства неможливий без наявності надійної системи його фінансової безпеки. Здатність підприємства стабільно розвиватися та успішно здійснювати господарську діяльність визначається стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), які впливають на його потенціал, характеризуючи рівень його фінансової захищеності. Це змушує суб'єктів господарської діяльності приділяти серйозну увагу забезпеченню фінансової безпеки підприємства.

Дослідженню питань сутності, ознак, умов забезпечення фінансової безпеки, класифікації загроз фінансовій безпеці присвячено багато праць науковців: О. Антонової, О. Барановського, М. Білик, Н. Іванової, Т. Клебанової, Г. Клейнер, Г. Козаченко, А. Ляшенко, А. Могильного, Є. Олейникова, В. Ортинського, Р. Руденського, В. Тамбовцева, А. Шеремета, В. Шлемко та інших.

Метою даної роботи є розробка заходів удосконалення системи управління фінансовою безпекою підприємства.

Для досягнення визначної мети необхідно виконати наступні завдання:

- висвітлити теоретичні аспекти управління фінансовою безпекою підприємства;
- розкрити особливості управління фінансовою безпекою підприємства;
- вивчити методичне забезпечення дослідження фінансової безпеки підприємства;
- дослідити систему управління фінансовою безпекою підприємства;
- провести діагностику середовища функціонування підприємства;
- проаналізувати фінансові показники діяльності підприємства;
- здійснити оцінку рівня фінансової безпеки підприємства;
- розробити заходи удосконалення стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства;

– сформувати стратегічні дії підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

Об'єктом дослідження є індикатори фінансової безпеки досліджуваного підприємства та їх динаміка.

Предметом дослідження встановлено умови та чинники управління фінансовою безпекою підприємства.

У процесі написання дипломної роботи було використано такі наукові методи дослідження: методи узагальнення, методи порівняння, аналізу та синтезу, індукції та дедукції, індикаторний метод к, методи SWOT-аналізу та SPACE-аналізу.

Вихідними даними при написанні дипломної роботи є: статистична звітність ТОВ «Імпульс», результати самостійних досліджень ринку, фахові наукові публікації, матеріали ресурсів з мережі Інтернет.

Апробація. Основні результати роботи представлено на Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції з міжнародною участю «Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти».

Структура роботи. Дипломна робота, зміст якої викладено на 63 сторінках, складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота містить 18 таблиць, 9 рисунків, 4 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ

ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Особливості управління фінансовою безпекою підприємства

Всі управлінські рішення в галузі забезпечення захисту фінансових інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз найтіснішим чином взаємопов'язані і здійснюють прямий або опосередкований вплив на результати його фінансової діяльності.

«Головна мета управління фінансово-економічною безпекою підприємства – забезпечення його стійкого і максимально ефективного функціонування, створення високого потенціалу розвитку і зростання в майбутньому. Важливою складовою економічної безпеки підприємства є фінансова безпека» [1].

Необхідність комплексного підходу до формування фінансової безпеки підприємства, що забезпечує захист його фінансових інтересів в процесі розвитку, обумовлює її виділення в самостійний об'єкт управління в загальній системі фінансового менеджменту. У цьому зв'язку виникає необхідність більш докладного розгляду сутності поняття «фінансова безпека підприємства» та виявлення його найбільш характерних особливостей (Додаток А).

А. М. Вергун, Т. М. Нефедова та І. О. Тарасенко [1] узагальнили та доповнили сутнісні характеристики фінансової безпеки підприємства наступним чином:

1. Фінансова безпека є одним з основних елементів економічної безпеки підприємства. У загальному складі елементів економічної безпеки фінансова компонента є провідною в силу основоположного значення структури та рівня фінансового потенціалу підприємства для забезпечення основних цілей його діяльності [1].

2. Фінансова безпека може бути охарактеризована за допомогою комплексу кількісних і якісних параметрів фінансового стану, що відображають рівень його захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз [1].

3. Фінансова та економічна безпека нерозривно пов'язані між собою категорії, що дозволяє поєднати ці поняття в єдиному визначенні – фінансово-економічної безпеки.

4. Показники фінансової безпеки повинні мати порогові значення, за якими можна судити про рівень фінансової стійкості підприємства [1].

5. «Об'єктом забезпечення фінансової безпеки виступає сформований комплекс пріоритетних фінансових та економічних інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі здійснення діяльності. На даному етапі важливо виокремити пріоритетні фінансові та економічні інтереси підприємства, оскільки розгляд абсолютно всіх інтересів, породжуваних різноманітними видами діяльності, буде істотно ускладнювати систему його фінансово-економічної безпеки і знижувати можливості реалізації комплексу пріоритетних превентивних заходів» [1].

6. «Основою формування фінансової безпеки підприємства є ідентифікація реальних та потенційних загроз внутрішнього і зовнішнього характеру його фінансовим та економічним інтересам, які доцільно упорядкувати за рівнем зниження небезпеки, починаючи з тих, що призводять до найбільш відчутних за розміром і наслідками збитків» [1].

7. Найважливішою цільовою спрямованістю системи фінансової безпеки є створення необхідних передумов для його стійкого розвитку в короткостроковому і довгостроковому періоді.

«У короткостроковому періоді мета і завдання управління фінансовою безпекою повинні бути орієнтовані на стабілізацію його фінансового стану, при якому закладаються основи для майбутнього розвитку.

У довгостроковому періоді мета і завдання системи фінансової безпеки повинні бути спрямовані на збереження найважливіших фінансових пропорцій, що забезпечують постійне зростання його ринкової вартості» [1].

В системі фінансового менеджменту доцільно виокремити підсистему управління фінансовою безпекою підприємства, до основних цільових орієнтирів якої слід віднести [1]:

- забезпечення сталого економічного розвитку підприємства, досягнення основних цільових параметрів діяльності при збереженні ліквідності та певного рівня фінансової незалежності, необхідних для підтримки його стійкості в поточному періоді;
- нейтралізація негативного впливу кризових явищ економіки, навмисних дій конкурентів та інших "недружніх" структур;
- формування адекватної системи обліку фінансових потоків і підвищення ефективності системи контролю;
- залучення і використання позикових коштів за оптимальною вартістю;
- контроль прийняттого рівня боргового навантаження;
- запобігання випадкам халатності, шахрайства, а також умисних дій персоналу у відносинах з контрагентами, а також іншим фінансовим порушенням;
- розробка та впровадження системи постійного моніторингу фінансового стану підприємства з метою раннього діагностування кризових явищ та ознак банкрутства [1].

Реалізація перелічених напрямів допоможе підприємству створити необхідний запас міцності фінансової системи, що сприятиме забезпеченню подолання кризових наслідків.

Управління фінансовою безпекою підприємства пропонується здійснювати у двох режимах:

1. В умовах стабільного існування підприємства;
2. В умовах нестабільного існування підприємства.

До функцій управління фінансовою безпекою в умовах стабільного існування підприємства відносять [4]:

1. Формування ефективних інформаційних систем, що забезпечують

обґрунтування альтернативних варіантів управлінських рішень.

2. Проведення аналізу стану фінансової безпеки підприємства.
3. Розробка системи планування фінансової безпеки підприємства.
4. Створення системи внутрішнього контролю фінансової безпеки підприємства.

Стратегія управління фінансовою безпекою підприємства в умовах нестабільного існування повинна включати такі складові:

- діагностика кризових ситуацій;
- поділ об'єктивних і суб'єктивних негативних впливів;
- визначення переліку заходів щодо запобігання загрозам фінансовій безпеці;
- оцінка ефективності планованих заходів з точки зору нейтралізації негативних впливів;
- оцінка ефективності пропонованих заходів щодо усунення загроз фінансовій безпеці.

Основні етапи процесу управління фінансово-економічною безпекою підприємства представлено на рис. 1.1.

«Залежно від результатів моніторингу фінансового стану підприємства з метою раннього діагностування фінансової кризи та забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства диференціюються напрями дій і розробляються антикризові заходи. Комплекс заходів може бути спрямований на запобігання фінансовій кризі або на пом'якшення умов її майбутнього протікання, якщо в силу активного впливу факторів зовнішнього середовища запобігти фінансовій кризі не представляється можливим» [1].

«Комплексний план заходів щодо запобігання загрозам фінансовій безпеці містить такі основні розділи: перелік антикризових заходів; обсяг фінансових ресурсів, що виділяються для їх реалізації; терміни реалізації окремих антикризових заходів; очікувані результати фінансової стабілізації» [1].

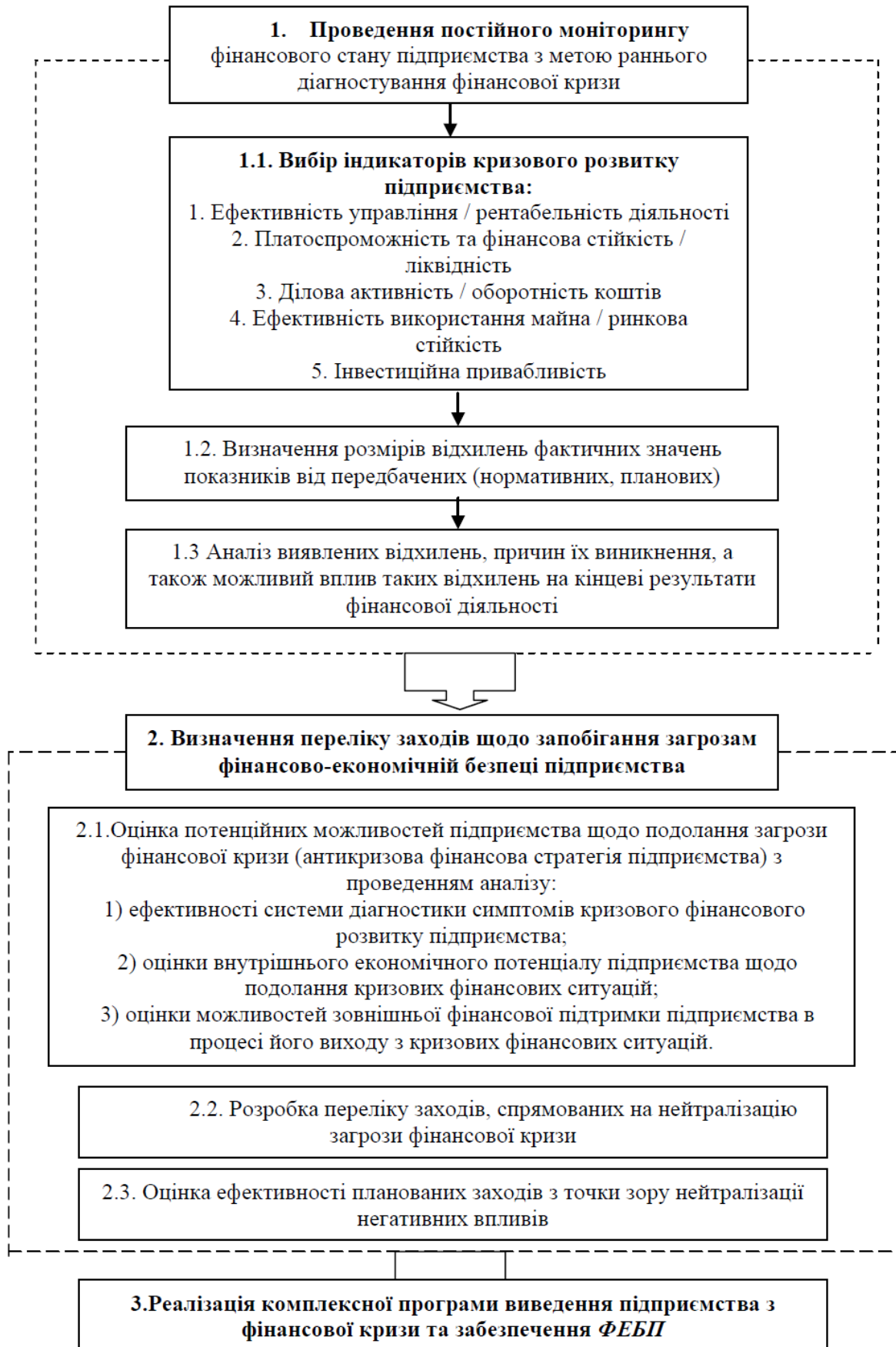

Рисунок 1.1 – Етапи процесу управління фінансово-економічною безпекою підприємства [1, 5]

Отже, фінансова безпека підприємства є складним та багатоаспектним явищем і тому може розглядатись як сукупність відповідних елементів. Як і кожна система вона потребує певних методів та важелів управління. Ж. В. Кудрицька запропонувала таку схему системи управління фінансовою безпекою підприємства [14] (рис. 1.2).

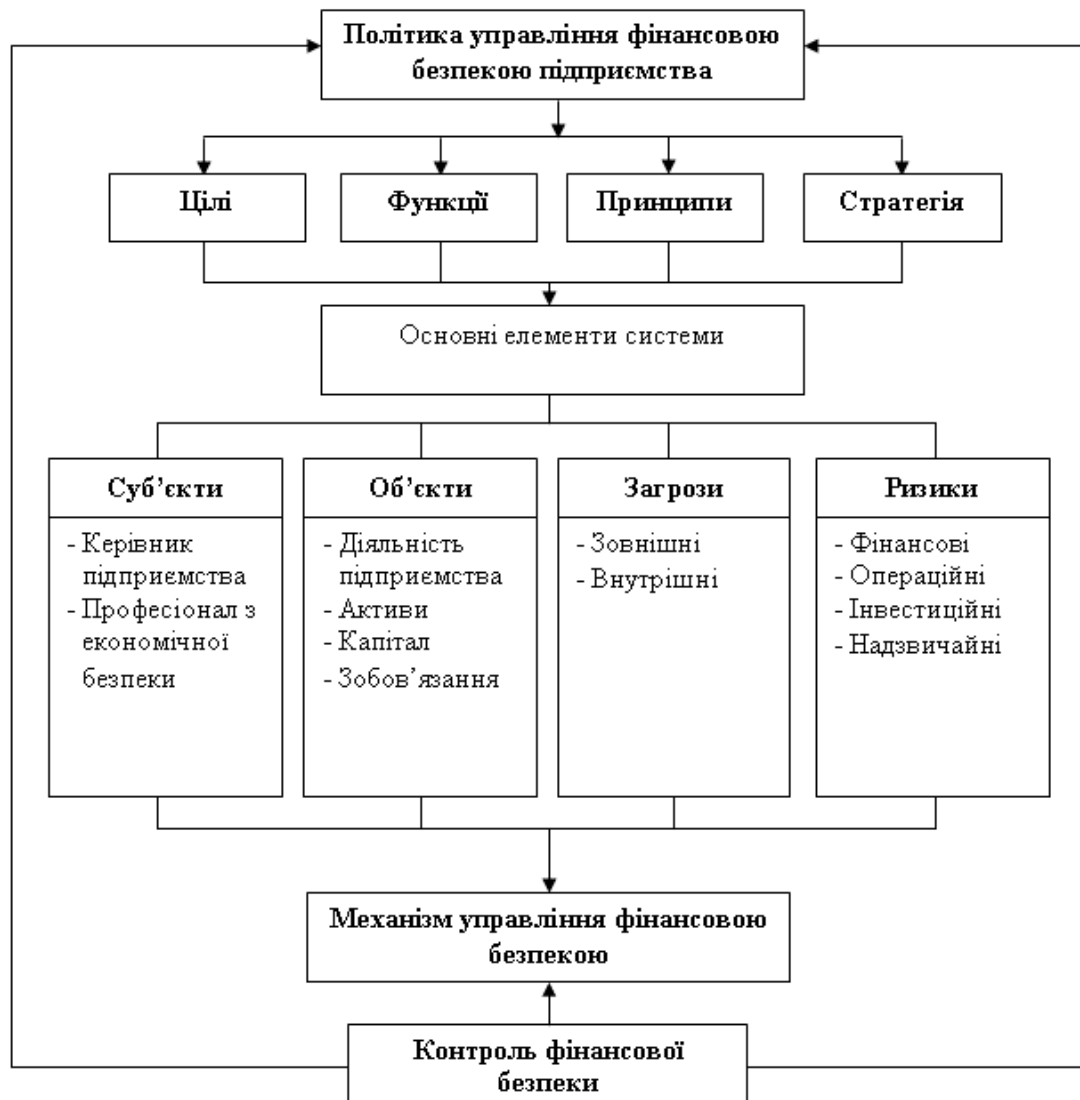

Рисунок 1.2. – Схема системи управління фінансовою безпекою підприємства

Основними заходами, спрямованими на нейтралізацію загрози фінансової кризи, є [1]:

- реалізація зайвих або невикористовуваних активів підприємства;

- вжиття заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості;
- скорочення обсягу фінансових операцій на найбільш ризикованих напрямках фінансової діяльності підприємства;
- економія поточних витрат, пов'язаних з господарською діяльністю підприємства;
- оцінка завантаження виробничих потужностей;
- передача об'єктів невиробничої сфери на баланс органів міської влади і скорочення витрат на їх утримання та ін.

Вибір заходів повинен бути спрямований на поетапне вирішення наступних завдань: усунення неплатоспроможності, щоб попередити виникнення процедури банкрутства; відновлення фінансової стійкості, що дозволить усунути загрозу відновлення фінансової кризи не тільки в короткому, але і в більш тривалому проміжку часу; забезпечення фінансової рівноваги в тривалому періоді.

1.2 Методичне забезпечення дослідження фінансової безпеки підприємства

«Достовірна та об'єктивна оцінка фінансової безпеки є визначальною для формування правильних висновків та прийняття адекватних управлінських рішень щодо підвищення ефективності діяльності підприємства. Важливим етапом у цьому процесі є вибір та формування системи показників, на базі яких буде проведена оцінка та надана характеристика стану фінансової безпеки підприємства» [15].

Така система має складатися з різних груп кількісних та якісних показників, що відображають стан усіх складників фінансової безпеки підприємства. Також необхідно враховувати, що формування системи оціночних показників залежить від інтересів різних зацікавлених сторін (внутрішніх та зовнішніх) [16], адже різні групи зацікавлених сторін використовують різноманітні критерії для оцінки. При цьому постійна

діагностика і моніторинг стану фінансової безпеки дадуть можливість здійснювати превентивні дії та своєчасно усувати загрози розвитку [17].

У теорії та практиці фінансового менеджменту існує значна кількість методів, які застосовуються для проведення оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. У ході аналізу фахової наукової літератури було виділено такі основні групи методів до визначення рівня фінансової безпеки підприємства: методи інтегральної оцінки (табл. Б.1, дод. Б), методи індикаторної оцінки (табл. Б.2, дод. Б) та методи оцінки фінансової безпеки підприємства на основі аналізу банкрутства (табл. Б.3, дод. Б).

«Даний підхід дає змогу інтегрувати певну сукупність показників в єдиний показник, що визначає рівень фінансової безпеки. За допомогою цих методів можливо дослідити різні аспекти діяльності підприємства та прилаштувати вибраний метод під конкретне підприємство, тому інтегральний підхід до оцінки фінансової безпеки є актуальним для підприємств будь-якої галузі» [15].

«Методи індикаторної оцінки є вузькими за інтегральні методи, оскільки вони включають у себе аналіз показників тільки певних складників фінансової безпеки та використовуються в певних випадках. Також недоліками цього підходу є обмеженість інформаційного забезпечення та вплив на оцінку суб'єктивних чинників. Отже, ці методи доцільно використовувати підприємствам, які функціонують у традиційних галузях економіки з достатньою кількістю інформації про підприємств-конкурентів» [15].

Останній підхід рідко застосовується під час оцінки рівня фінансової безпеки, оскільки його основою є визначення ступеня ризику банкрутства підприємства в майбутніх періодах, а не аналізу поточного фінансового стану підприємства, його рівня захищеності від внутрішніх та зовнішніх загроз.

С.М. Ілляшенко виділяє 5 рівнів фінансової безпеки підприємства:

1. Абсолютний (для функціонування підприємству достатньо власних оборотних коштів).

2. Нормальний (підприємство обходиться власними джерелами формування запасів і покриття затрат).

3. Хиткий (підприємству недостатньо власних оборотних коштів і воно залучає середні й довгострокові позики і кредити).

4. Критичний (крім власних оборотних коштів, середньо- й довгострокових позик і кредитів, залучаються ще й короткострокові).

5. Кризовий (підприємство знаходиться на межі банкрутства) [18].

«Аналізуючи наведені критерії і факти, можна зробити висновок про те, що абсолютний і нормальний рівні фінансової безпеки у цьому випадку – це одне й теж і їх недоцільно відокремлювати один від одного, оскільки вони нічим між собою не відрізняються» [19].

На думку С.С. Герасименка, Н.А. Головача, більш обґрунтованим є оцінювання фінансового стану підприємств на основі використання методу побудови узагальнюючих показників з використанням моделей дискримінантного аналізу, а саме, поділ об'єктів на дві групи:

- 1) з добрим фінансовим станом (не банкрути);
- 2) з поганим фінансовим станом (банкрути) [20].

Слід зазначити, що при визначенні рівня фінансової безпеки підприємства варто застосовувати класифікацію ризиків комерційної діяльності, запропоновану М.М. Єрмошенком:

- 1) неризикова зона;
- 2) зона припустимого ризику (ризик втрати розрахункового прибутку);
- 3) зона критичного ризику (ризик втрати розрахункової виручки);
- 4) зона катастрофічного ризику (ризик втрати усього майна, тобто банкрутство) [21].

«Відповідно до такого підходу, можна виділити 4 рівні фінансової безпеки підприємства:

- нормальний рівень – для забезпечення фінансової безпеки достатньо власних фінансових коштів;
- нестабільний рівень – для забезпечення фінансової безпеки

підприємству потрібні, крім власних фінансових коштів, ще й залучені;

– критичний рівень – для забезпечення фінансової безпеки підприємству недостатньо власних і залучених фінансових коштів;

– кризовий рівень – підприємство визнане банкрутом» [19].

Серед досліджуваних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства найпоширенішим є індикаторний підхід, адже він є простим у розрахунку та охоплює різні сфери діяльності підприємства. Сутність його полягає у тому, що для оцінки рівня фінансової безпеки пропонуються індикатори фінансової безпеки, основними з яких є показники зміни вартості підприємства. Для розрахунку ступеня фінансової безпеки значення мають не самі показники, а їхні граничні значення.

Граничні значення – це граничні величини, недотримання значень яких призводить до фінансової нестійкості, перешкоджає нормальному ходу розвитку різних елементів відтворення, призводить до формування негативних, руйнівних тенденцій та втрати конкурентоспроможності на зовнішніх і внутрішніх ринках. За такого підходу найвищий рівень фінансової безпеки підприємства досягається за умови, якщо вся сукупність індикаторів знаходиться в межах порогових значень, а порогові значення одного показника досягаються не на шкоду іншим [22].

«Цей підхід є досить об'єктивним, оскільки включає аналіз фінансового стану підприємства з різних сторін, а система показників-індикаторів, які отримали кількісне вираження, дає змогу завчасно сигналізувати про небезпеку і вживати заходів щодо її попередження. Але слід зауважити, що використання цього підходу залежить переважно від визначення граничних значень, які є плінними та змінюються залежно від стану зовнішнього середовища, на яке підприємство майже не може впливати, а тільки пристосовуватися» [15].

У ході аналізу наявних методів даного підходу до оцінки рівня фінансової безпеки було виділено основні групи індикаторів фінансової безпеки, які представлено в Додатку В.

Прийнято, що оцінки показників, що характеризують фінансову безпеку, коливаються в діапазоні від 0 до 1, залежно від відхилення від граничної величини. Виходячи із цього, країна, регіон або підприємство з погляду фінансової безпеки можуть класифікуватися за 4-ма групами: 1) абсолютно безпечні, коли головна характеристика дорівнює 1; 2) безпечні - 0,7 - 0,9; 3) достатньо безпечні - 0,5-0,6; 4) небезпечні - 0-0,4.

Якщо розмір відхилення фактичного значення від граничного більше 100%, то даному показнику дається оцінка в 0 балів. У випадку коливання розміру відхилення від 0 до 100% для кожних 10% відхилення від граничної величини бальна оцінка знижується на 0,1 бала.

В результаті усереднення бальних оцінок розраховується комплексний показник фінансової безпеки.

$$КПБ = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n БЗ_i, \quad (1.1)$$

де КПБ – комплексний показник безпеки;

БЗ_i – бальне значення і-го показника фінансової безпеки;

n- кількість використаних показників фінансової безпеки.

За визначенням, показники (коефіцієнти) показують зв'язки та залежності між різними сторонами бізнесу. Вони висвітлюють значущі взаємовідносини та необхідність гармонійної співпраці між окремими підрозділами економічної системи.

Про ослаблення фінансової складової економічної безпеки свідчать:

- зниження ліквідності підприємства;
- збільшення кредиторської та дебіторської заборгованості;
- зниження фінансової стійкості.

Важливою передумовою забезпечення фінансової складової економічної безпеки є планування комплексу заходів та оперативна реалізація запланованих дій у процесі здійснення тим чи іншим суб'єктом господарювання фінансово-економічної діяльності.

Отже, в результаті теоретичного дослідження визначено наступне:

1. Головною метою управління фінансовою безпекою підприємства є забезпечення його стійкого і максимально ефективного функціонування, створення високого потенціалу розвитку і зростання в майбутньому.

2. Фінансова безпека є одним з основних елементів економічної безпеки підприємства. Може бути охарактеризована за допомогою комплексу кількісних і якісних параметрів фінансового стану, що відображають рівень його захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз.

3. Об'єктом забезпечення фінансової безпеки виступає сформований комплекс пріоритетних фінансових та економічних інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі здійснення діяльності. Основою формування фінансової безпеки підприємства є ідентифікація реальних та потенційних загроз внутрішнього і зовнішнього характеру.

4. Визначальною для формування правильних висновків та прийняття адекватних управлінських рішень щодо підвищення ефективності діяльності підприємства є достовірна та об'єктивна оцінка фінансової безпеки.

5. Виділено такі основні групи методів до визначення рівня фінансової безпеки підприємства: методи інтегральної оцінки, методи індикаторної оцінки та методи оцінки фінансової безпеки підприємства на основі аналізу банкрутства. Серед досліджуваних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства найпоширенішим є індикаторний підхід, адже він є простим у розрахунку та охоплює різні сфери діяльності підприємства. Для розрахунку ступеня фінансової безпеки значення мають не самі показники, а їхні граничні значення.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Діагностика середовища функціонування підприємства

Практичні аспекти забезпечення фінансові безпеки досліджено за даними Товариства з обмеженою відповідальністю «Імпульс» (ТОВ «Імпульс»). Галузі по КВЕД: рослинництво, вирощування зернових та технічних культур, надання послуг у рослинництві і тваринництві; облаштування ландшафту, оптова торгівля і посередництво в оптовій торгівлі, оренда інших наземних транспортних засобів та устаткування.

Використання земельних угідь здійснюється під посів й вирощування зернових культур, посівна площа та їх структура за останні 2016–2018 рр. три роки наведені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка структури посівних площ сільськогосподарських культур ТОВ «Імпульс», 2016 – 2018 рр.

Показники	2016		2017		2018	
	площа, га	в %	площа, га	в %	площа, га	в %
Зернові та зернобобові – всього	9266	70,1	11246	72,2	8754	56,1
Технічні культури – всього	3928	29,7	4258	27,3	5867	37,6
Картопля	19	0,1	60	0,4	80	0,5
Овочі відкритого ґрунту	–	–	11	0,1	–	–
Зібрана площа – всього	13213	100	15575	100	14701	94,3
Рілля – всього	13213	100	15575	100	15597	100

Дані табл. 2.1 свідчать, що найбільшу частку посівних площ ТОВ «Імпульс» займають зернові та зернобобові культури. Для прикладу, частка зернових і зернобобових в структурі займає: у 2016 р. – 9266 га (70,1%); у 2017 р. – 11246 га (72,2%); у 2018 р. – 8754 га (56,1%). Наведені

показники показали, що за останні роки найбільшу площу зернових і зернобобових культур мали у 2017 р. – 11246 га (72,2%).

Виявлена тенденція до збільшення серед технічних культур сої, ріпаку і цукрових буряків. Водночас, у підприємстві суттєво зменшились посіви пшениці, ячменю. Зазначимо, що посівні площі зернових культур значною мірою обумовлені виробничим напрямом підприємства ТОВ «Імпульс» (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Виробничий напрям підприємства ТОВ «Імпульс», 2016–2018 рр.

Показники	2016		2017		2018	
	виручка на суму, тис. грн.	%	виручка на суму, тис. грн.	%	виручка на суму, тис. грн.	%
Продукція рослинництва – всього	47620	56,9	91076	56,6	118639	52,7
у т. ч.:						
Зернові та зернобобові	29807	35,6	48513	30,1	80449	35,7
з них: пшениця – всього	3470	4,1	3388	2,1	19798	8,8
кукурудза	22788	27,2	29681	14,4	50126	22,3
ячмінь – всього	3506	4,2	14792	9,2	9965	4,4
горох	17	0,1	88	0,6	67	0,4
Технічні культури – всього	17168	20,5	42244	30,0	36776	16,3
з них: ріпак	11280	13,5	19480	12,1	26526	11,8
цукрові буряки	4914	5,9	21776	13,5	10137	4,5
картопля і овочі	275	0,3	27	–	389	0,2
інша продукція рослинництва	370	0,4	292	0,2	–	–
Продукція тваринництва – всього	25417	30,4	62707	38,9	81414	36,2
у т. ч.:						
скотарство – всього	1377	1,6	2594	1,6	3532	1,6
свинарство	21975	26,3	55415	34,4	66346	29,5
інша продукція тваринництва	2065	2,5	4698	2,9	11536	5,1
Рослинництво і тваринництво – всього	73037	87,3	153783	95,5	200053	88,9
Послуги в сільському господарстві	10666	12,7	7213	4,5	25056	11,1
Продукція і послуги – всього	83703	100	160966	100	225109	100

Отже, обсяг виробництва продукції галузей рослинництва і виручки упродовж 2016–2018 років досягнули суми відповідно 47620 тис. грн. (56,9%) та 118639 тис. грн. (52,7%). За цей період зменшилась частка виручки, отриманої від реалізації продукції рослинництва з 56,9% до 52,7%, або на 4,2%, та збільшилась частка виручки від реалізації продукції тваринництва відповідно з 30,4% до 36,2%, або на 5,8%.

За допомогою методу SWOT-аналізу досліджено зовнішнє і внутрішнє середовище підприємства ТОВ «Імпульс». Широке застосування цього методу зумовлюється великими обсягами інформації, яку потрібно збирати, обробляти, аналізувати та використовувати в процесі стратегічного управління. Відтак виникає потреба оптимізації методів організації роботи.

SWOT-аналіз не містить остаточної інформації для прийняття управлінських рішень, проте дає змогу систематизувати процес обмірковування всієї наявної інформації з використанням власних думок та оцінок суб'єкта управління.

Для цього було складено перелік параметрів, за якими проводиться оцінка внутрішнього середовища підприємства. Також було досліджено сильні та слабкі сторони підприємства (табл.2.3).

Таблиця 2.3 – Показники, за якими визначаються сильні і слабкі сторони ТОВ «Імпульс»

Показники	2017 р.	2018 р.	Відхилення	Співвідношення
1. Прибутковість				
- обсяг прибутку	7347	2028	-5319	27,60
- рентабельність продукції	0,1	0,13	0,03	130
- рентабельність капіталу	0,18	0,04	-0,14	22,22
- рентабельність власного капіталу	0,29	0,08	-0,21	27,59
2. Репутація				
- прихильність споживачів	ТОВ «Імпульс» має високу прихильність споживачів за рахунок високої якості товару, доступних цін та широкого асортименту продукції			
- довіра ділових партнерів	Товариство має велику кількість ділових партнерів, користується їх заслуженою довірою та підтримує постійні ділові стосунки (реалізує товар покупцям в кредит, надає знижки постійного клієнта, займається доставкою товару).			

Продовження таблиці 2.3

Показники	2017 р.	2018 р.	Відхилення	Співвідношення
3. Продуктивність				
- продуктивність праці	90,13	46,84	-43,29	51,97
- фондовіддача	4,50	2,18	-2,32	48,49
- матеріаловіддача	0,92	0,90	-0,02	97,98
4. Асортимент продукції (робіт, послуг)				
Підприємство випускає широкий асортимент продукції, зокрема: борошно вищого гатунку; борошно житнє; висівки та відходи від переробки зерновик культур; борошно пшеничне кормове.				
5. Фінансові ресурси:				
- коефіцієнт фінансової незалежності	0,6	0,55	-0,05	91,67
- частка позичкового капіталу у структурі капіталу	0,40	0,45	0,05	113,21
- співвідношення власного і позикового капіталу	1,52	1,22	-0,29	80,68
- оборотність капіталу	0,74	0,33	-0,41	44,24
6. Виробничі потужності:				
- вартість необоротних активів	4227	4561	334,00	107,90
- ступінь зношеності	0,73	0,71	-0,02	97,23
7. Організація фірми				
Розподіл ділових обов'язків між працівниками підприємства здійснюється згідно організаційної структури. Найвищу посаду на підприємстві посідає директор, якому в свою чергу підпорядковуються всі інші працівники.				
8. Дослідження та впровадження новинок:				
На підприємстві наявні сучасні виробничі потужності				
9. Трудові ресурси, %:				
- Коефіцієнт обороту по прийому	5	6	1	120
- коефіцієнт обороту по звільненню	8,3	7,5	-0,8	90,36
- коефіцієнт плинності кадрів	8,2	7,4	-0,6	90,24
- підвищення професійного рівня	Підприємство здійснює професійну підготовку працівників, а також підвищення їх кваліфікації шляхом направлення їх на навчання у професійно-технічні заклади за договорами			
- робоча дисципліна	Робоча дисципліна на підприємстві на високому рівні, всі працівники сумлінно виконують свої обов'язки, за що отримують винагороди у вигляді премії			
10. Соціальна відповідальність:				
- працевлаштування безробітних	Працевлаштування безробітних здійснюється через відділ кадрів, де відбувається подальше їх направлення на роботу.			

На основі визначених показників можна сформувавши оцінку груп факторів (табл. 2.4)

Таблиця 2.4 – Оцінка сильних і слабких сторін ТОВ «Імпульс»

№	Фактори	Оцінка (1-10 балів)
1.	Репутація	10
2.	Прибутковість	5
3.	Продуктивність	7
4.	Організація фірми	10
5.	Фінансові ресурси	7
6.	Виробничі потужності	9
7.	Дослідження і впровадження новинок	3
8.	Асортимент продукції	10
9.	Трудові ресурси	7
10.	Соціальна відповідальність	9

На основі проведених розрахунків спробуємо визначити сильні та слабкі сторони ТОВ «Імпульс» (табл. 2.5)

Таблиця 2.5 – Сильні і слабкі сторони ТОВ «Імпульс»

Сфера діяльності	Сильні сторони	Слабкі сторони
Репутація	Гарні, налагоджені стосунки з діловими партнерами. Велика кількість покупців, прихильність споживачів. Довготривалі стосунки з діловими партнерами. Надійні постачальники сировини та матеріалів. Багаторічний досвід роботи на ринку.	–
Прибутковість	Підприємство є прибутковим	Всі показники рентабельності зменшуються
Продуктивність	Конкурентоспроможність продукції.	Відсутність роздробної торгівлі. Поява конкурентів. Зростання ціни на сировину. Зменшення продуктивності праці, фондівіддачі та матеріалівіддачі.
Асортимент продукції	Різноманітний асортимент продукції.	–
Фінансові ресурси	Рівень фінансової незалежності відповідає нормативному значенню.	Зменшення фінансової незалежності підприємства та оборотності капіталу. Збільшення частки позикового капіталу.

Продовження таблиці 2.5

Сфера діяльності	Сильні сторони	Слабкі сторони
Виробничі потужності	Збільшення вартості необоротних активів. Наявність своїх виробничих підрозділів. Зменшення ступеня зношеності обладнання.	Високий рівень зношеності обладнання
Дослідження і впровадження новинок	Сучасні виробничі потужності.	–
Організація фірми	Розроблена організаційна структура ТОВ «Імпульс» Досить чіткий розподіл обов'язків між працівниками. Швидке прийняття управлінських рішень.	–
Трудові ресурси	Постійне збільшення коефіцієнта обороту по прийому та зменшення коефіцієнту обороту по звільненню. Підвищення якості праці та мотивація персоналу. Залучення молодих та перспективних працівників.	Періодичне звільнення персоналу
Соціальна відповідальність	Здійснює набір працівників через відділ кадрів. Займається благодійністю.	–

Проаналізувавши сильні та слабкі сторони діяльності підприємства, можна зазначити, що вона є ефективною, оскільки сильні сторони переважають над слабкими.

Визначивши сильні та слабкі сторони ТОВ «Імпульс», визначимо його можливості та загрози (табл.2.6)

Таблиця 2.6 – Фактори, за якими визначаються можливості і загрози зовнішнього середовища ТОВ «Імпульс»

Група факторів	Показники
Фактори макросередовища	
1. Економіка:	
	Кризові явища в економіці країни
	Політична нестабільність
	Падіння попиту через зниження рівня доходів населення
	Високий рівень безробіття
	Високі темпи інфляції

Продовження таблиці 2.6

Група факторів	Показники
2. Політика:	
	Обтяжлива система оподаткування
	Нестабільність законодавчої бази
	Значна частка тіньової економіки
3. Науково-технічний прогрес:	
	Низький рівень розвитку технологій
	Недостатнє запровадження інновацій
4. Природне середовище:	
	Постійне забруднення навколишнього середовища
	Збільшення кількості модифікованих товарів
5. Соціальна сфера:	
	Підвищення рівня народжуваності
	Низький населення рівень соціальної захищеності
	Еміграція населення
Фактори безпосереднього оточення	
1. Попит:	
	Велика частка ринку
	Постійне збільшення попиту на продукцію
	Висока прихильності покупців до товарів підприємства
2. Конкуренція:	
	Лише декілька основних конкурентів
3. Збут:	
	Велика кількість покупців
	Підприємство здійснює самостійну доставку товару, що покращує ділові стосунки з партнерами

Також можна визначити ступінь важливості кожного фактора за десятибальною шкалою. Зі знаком «-» відобразатимуться потенційні загрози, а зі знаком «+» – потенційні можливості (табл.2.7)

Таблиця 2.7 – Оцінка можливостей і загроз ТОВ «Імпульс»

№ п/п	Фактор	Оцінка (від 1 до 10 балів)
1.	Економіка:	
1.1	Кризові явища в економіці країни	-9
1.2	Обтяжлива система оподаткування	-5
1.3	Падіння попиту через зниження рівня доходів населення	-7
1.4	Високі темпи інфляції	-10
1.5	Високий рівень безробіття	-7
2.	Політика:	
2.1	Нестабільність законодавчої бази	-5
2.2	Політична нестабільність	-6

Продовження таблиці 2.7

№ п/п	Фактор	Оцінка (від 1 до 10 балів)
2.3	Значна частка тіньової економіки	-2
3.	Науково-технічний прогрес:	
3.1	Низький рівень розвиток технології	-3
3.2	Низький рівень запровадження інновацій	-4
4.	Природне середовище:	
4.1	Постійне забруднення навколишнього середовища	-8
4.2	Збільшення кількості генномодифікованих товарів	-5
4.3	Еміграція населення	-5
5.	Соціальна сфера:	
5.1.	Збільшення рівня народжуваності	+6
5.2.	Низький рівень соціальної захищеності населення	-5
6.	Попит:	
6.1.	Велика частка ринку	+9
6.2.	Постійне збільшення попиту на продукцію	+9
6.3.	Висока прихильність покупців до товарів підприємства	+9
7.	Конкуренція:	
7.1.	Лише декілька основних конкурентів	+8
8.	Збут:	
8.1.	Велика кількість покупців	+9
8.2.	Підприємство здійснює самостійну доставку товару, що покращує ділові стосунки з партнерами	+6

Сформуємо таблицю можливостей і загроз підприємства (табл.2.8)

Таблиця 2.8 – Можливості і загрози для ТОВ «Імпульс»

Групи факторів	Можливості	Загрози
Економіка	–	Кризові явища в економіці країни. Обтяжлива система оподаткування. Падіння попиту через зниження рівня доходів населення. Високі темпи інфляції. Високий рівень безробіття.
Політика	–	Нестабільність законодавчої бази. Політична нестабільність. Низький рівень правової грамотності населення. Значна частка тіньової економіки.
Науково-технічний прогрес	–	Низький рівень розвитку технології. Низький рівень запровадження інновацій.
Природне середовище	–	Постійне забруднення навколишнього середовища. Збільшення кількості генно модифікованих товарів. Еміграція населення.

Продовження таблиці 2.8

Групи факторів	Можливості	Загрози
Соціальна сфера	Поява на ринку праці більшої кількості кваліфікованих кадрів. Збільшення рівня народжуваності.	Низький рівень соціальної захищеності населення.
Попит	Велика частка ринку. Постійне збільшення попиту на продукцію. Висока прихильність покупців до товарів підприємства.	—
Конкуренція	Зниження цін постачальників. Лише декілька основних конкурентів.	—
Збут	Велика кількість покупців. Підприємство здійснює самостійну доставку товару, що покращує ділові стосунки з партнерами.	—

Дослідивши можливості і загрози підприємства, можна зробити висновок, що найбільш несприятливими для підприємства факторами є політичні, економічні, природні та науково-технічні, а найбільші можливості становлять попит, соціальна сфера, конкуренція та збут.

Підприємство має зміцнювати свої позиції шляхом збільшення своєї частки на ринку, зокрема, вихід на іноземні ринки; диверсифікація товару та виведення на ринок товарів нової продукції, розширення її асортименту.

2.2. Аналіз фінансових показників діяльності підприємства

Інформаційною базою для обчислення показників рівня фінансової безпеки є річна фінансова звітність за 2014 - 2018 рр., табл. 2.9.

Для визначення потенціалу абсолютної ліквідності підприємств доцільно дослідити динаміку грошових коштів, рис. 2.1.

Таблиця 2.9 – Основні показники діяльності підприємства ТОВ «Імпульс», 2014 – 2018 рр.

	2014	2015	Відх.	2016	Відх.	2017	Відх.	2018	Відх.
Основні засоби (первісна вартість)	7825,8	6746,1	-13,80%	6598	-2,20%	7016	6,34%	7575	7,97%
Основні засоби (нарахований знос)	-5149,2	-4961,9	-3,64%	-4963	0,02%	-5107	2,90%	-5361	4,97%
Інші необоротні активи	824,8	1320,4	60,09%	1282	-2,91%	2318	80,81%	2347	1,25%
Необоротні активи разом	3501,4	3104,6	-11,33%	2917	-6,04%	4227	44,91%	4561	7,90%
Грошові кошти	39,7	721	1716,12%	24	-96,67%	15	-37,50%	12	-20,00%
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1147,7	1194,5	4,08%	3577	199,46%	16437	359,52%	10772	-34,46%
Запаси	5517,3	8533,8	54,67%	7582	-11,15%	8417	11,01%	25383	201,57%
Інші оборотні активи	6805,3	8481,5	24,63%	12689	49,61%	12581	-0,85%	8233	-34,56%
Оборотні активи разом	13510	18930,8	40,12%	23872	26,10%	37450	56,88%	44400	18,56%
Активи разом	17011,4	22035,4	29,53%	26789	21,57%	41677	55,58%	48961	17,48%
Довгострокові зобов'язання	0	0		-7		-9	28,57%	0	-100,00%
Поточні зобов'язання	-7292,8	-7981,7	9,45%	-8838	10,73%	-16546	87,21%	-22005	32,99%
Поточні зобов'язання разом	-7292,8	-7981,7	9,45%	-8838	10,73%	-16546	87,21%	-22005	32,99%
Власні оборотні активи	6217,2	10949,1	76,11%	15034	37,31%	20904	39,04%	22395	7,13%
Статутний (чи пайовий) капітал	97,2	97,2	0,00%	97	-0,21%	97	0,00%	97	0,00%
Інший додатковий капітал	5060,1	5056,4	-0,07%	5056	-0,01%	5056	0,00%	5056	0,00%
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	4561,3	8900,1	95,12%	12791	43,72%	19969	56,12%	21803	9,18%
Власний капітал разом	9718,6	14053,7	44,61%	17944	27,68%	25122	40,00%	26956	7,30%
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	13347,3	14585,2	9,27%	14988	2,76%	30644	104,46%	15925	-48,03%
Собівартість реалізованої продукції	-9790,8	-10449,1	6,72%	-13732	31,42%	-27974	103,71%	-14085	-49,65%
Валовий прибуток / (збиток)	3556,5	4136,1	16,30%	1256	-69,63%	2670	112,58%	1840	-31,09%
Інші доходи / (витрати)	-554,5	1207,3	-317,73%	3618	199,68%	6109	68,85%	2664	-56,39%
Прибуток (збиток) до амортизації, зносу, фінансових витрат (доходів) та податку на прибуток (ЕБІТДА)	3002	5343,4	77,99%	4874	-8,78%	8779	80,12%	4504	-48,70%
Знос та амортизація	-194,1	-181,8	-6,34%	-170	-6,49%	-186	9,41%	-254	36,56%
Фінансові доходи	0,1	26,7	26600,00%	0	-100,00%	0		0	
Фінансові витрати	-412,7	-772,1	87,09%	-798	3,35%	-1204	50,88%	-2174	80,56%
Податок на прибуток	-0,1	0	-100,00%	-3		-42	1300,00%	-48	14,29%
Чистий прибуток / (збиток)	2395,2	4416,2	84,38%	3903	-11,62%	7347	88,24%	2028	-72,40%
Кількість працівників	342	340	-0,58%	340	0,00%	340	0,00%	340	0,00%
Витрати на оплату праці	2158,1	2594,1	20,20%	2768	6,70%	3487	25,98%	4074	16,83%

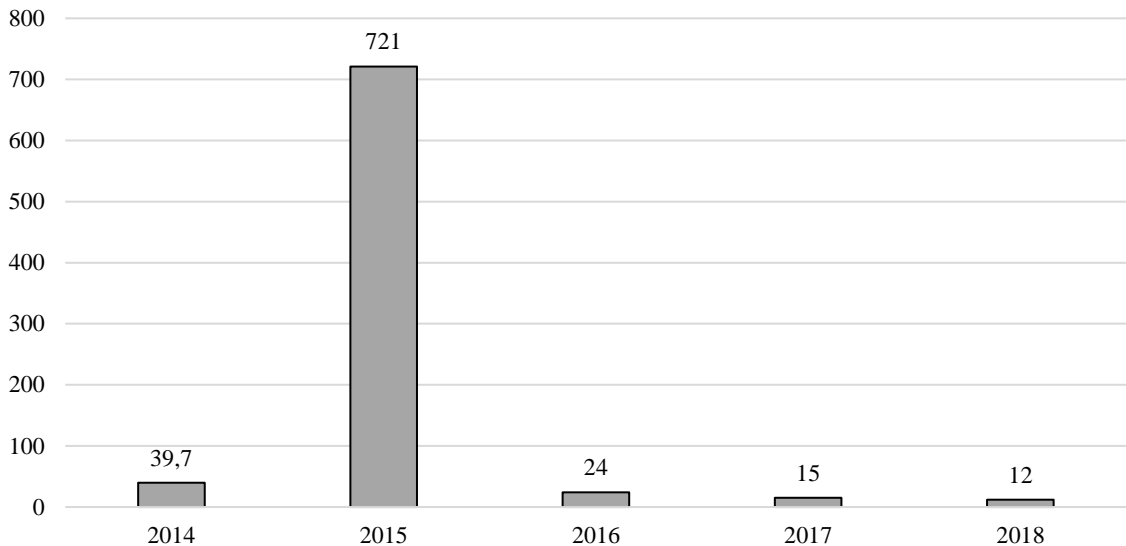

Рисунок 2.1 – Динаміка грошових коштів підприємства ТОВ «Імпульс» протягом 2014 – 2018 рр., тис.грн.

Результати розрахунків свідчать, що протягом 2018 р. грошові кошти підприємства зменшилися відносно 2017 року на 3 тис.грн. (-20 %), відносно 2014 року зменшилися на 70%.

З метою оцінки потенціалу подальшого розвитку підприємств доцільно дослідити динаміку чистого доходу та чистого прибутку підприємства, які зображено на рис. 2.2.

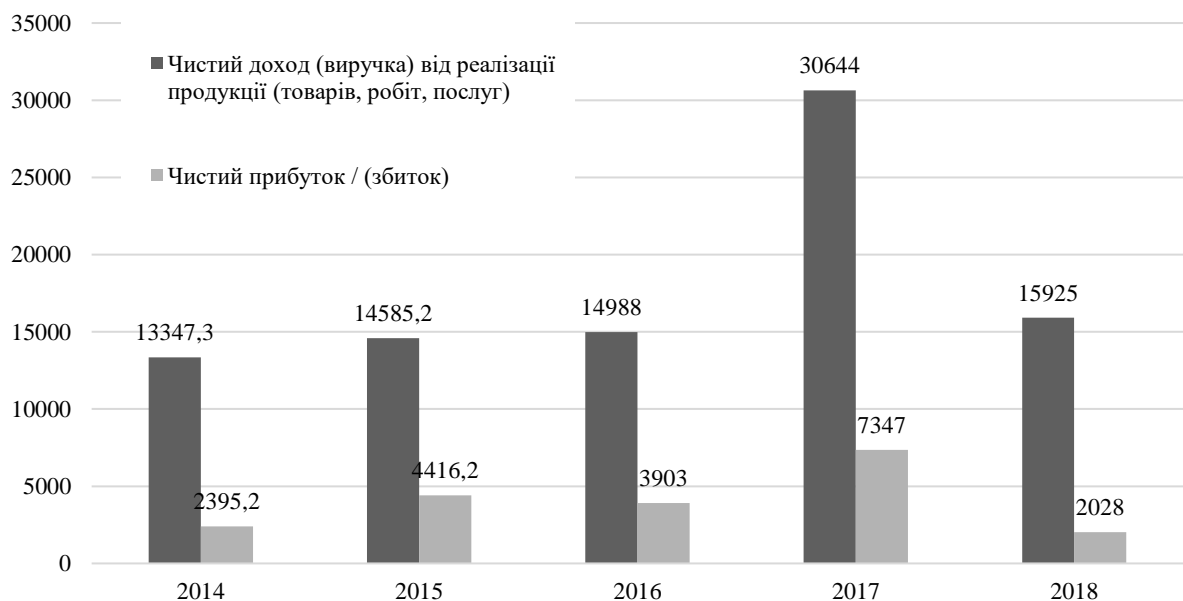

Рисунок 2.2 – Динаміка показників чистого доходу та чистого прибутку підприємства ТОВ «Імпульс» протягом 2014 – 2018 рр., тис.грн.

Дані рис. 2.2 та результати розрахунків свідчать, що протягом 2018 р. обсяги чистого прибутку та доходу досліджуваного підприємства зменшилися відносно 2017 року, відповідно на 72% та 48%. Відносно 2014 року спостерігається: зменшення чистого прибутку на 15 %, збільшення чистого доходу на 19 %.

Складовими інтегрального показника рівня фінансової безпеки підприємства ТОВ «Імпульс» є група таких показників:

- Показники ліквідності (коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності);
- Показники фінансової стійкості (коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт маневреності власних оборотних активів, коефіцієнт обіговості всього капіталу підприємства, коефіцієнт обіговості оборотних активів, коефіцієнт обіговості необоротних активів, коефіцієнт фінансового ризику);
- Показники рентабельності (рентабельність активів, рентабельність власних оборотних активів, рентабельність продукції, валова рентабельність продажів, рентабельність власного капіталу).

Методика розрахунку зазначених показників представлена в табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Методика розрахунку показників для оцінки фінансової безпеки підприємств

Показники економічної безпеки підприємства	Формула для розрахунку
1	2
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$(\text{Грошові кошти} + \text{короткострокові ЦП}) / \text{Поточні зобов'язання}$
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$(\text{Оборотні активи} - \text{товарно-матеріальні запаси}) / \text{Поточні зобов'язання}$
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\text{Оборотні активи} / \text{Поточні зобов'язання}$
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	$\text{Власний капітал} / \text{Валюта балансу}$
Коефіцієнт фінансової залежності	$\text{Активи} / \text{Власний капітал}$
Коефіцієнт фінансування	$\text{Власний капітал} / \text{Позиковий капітал}$
Коефіцієнт маневреності власних оборотних активів	$(\text{Оборотні активи} - \text{Поточні зобов'язання}) / \text{Власний капітал}$

Продовження таблиці 2.10

1	2
Коефіцієнт обіговості всього капіталу підприємства	Чистий дохід / Активи
Коефіцієнт обіговості оборотних активів	Чистий дохід / Оборотні активи
Коефіцієнт обіговості необоротних активів	Чистий дохід / Необоротні активи
Коефіцієнт фінансового ризику	Залучені засоби / Власний капітал
Рентабельність активів	Чистий прибуток / Активи
Рентабельність власних оборотних активів	Чистий прибуток / (Оборотні активи - Поточні зобов'язання)
Рентабельність продукції	Валовий прибуток / Собівартість реалізованої продукції
Валова рентабельність продажів	Валовий прибуток / Чистий дохід
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Власний капітал
Коефіцієнт зношення основних засобів	Вартість зношеності основних засобів за відповідний період / Вартість основних засобів на початок звітного періоду
Коефіцієнт придатності основних засобів	Вартість основних засобів на початок звітного періоду / Вартість зношеності основних засобів за відповідний період
Фондовіддача	Чистий дохід / Середньорічна вартість основних засобів підприємства
Фондоозброєність	Середньорічна вартість основних засобів підприємства / Середньооблікова чисельність працівників
Матеріалоемність	Матеріальні витрати / Чистий дохід

За даними табл. 2.9 та 2.10 розраховано складові показника економічної безпеки підприємства ТОВ «Імпульс» за 2014 – 2018 рр., табл. 2.11.

За даними табл. 2.11 можна зробити такі висновки:

Відносно оцінки ліквідності, всі показники за результатами 2018 року зменшили своє значення відносно попереднього періоду, але при цьому знаходяться у межах граничного значення. Окрім коефіцієнта абсолютної ліквідності, так при нормативному значенні абсолютної ліквідності 0,2, його значення за даними ТОВ «Імпульс» з 2014 року менше нормативного, а станом на кінець 2018 року – 0. Коефіцієнт швидкої ліквідності при нормативному значенні 0,7 в 2018 році складає 0,86, що майже в 2 рази менше значення 2017 року. Коефіцієнт загальної ліквідності також

зменшився за результатами 2018 року до рівня 2,02 пункти, при нормативному його значенні 2.

Таблиця 2.11 – Результати оцінки складових показника економічної безпеки ТОВ «Імпульс», 2014 – 2018 рр.

Показник	Порогові значення	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	4	5	6		7
Оцінка ліквідності						
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2	0,01	0,09	0,00	0,00	0,00
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7	1,10	1,30	1,84	1,75	0,86
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	2	1,85	2,37	2,70	2,26	2,02
Оцінка фінансової стійкості						
4. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,5	0,57	0,64	0,67	0,60	0,55
5. Коефіцієнт фінансової залежності	2	1,75	1,57	1,49	1,66	1,82
6. Коефіцієнт фінансування	1	1,33	1,76	2,03	1,52	1,22
7. Коефіцієнт маневреності власних оборотних активів	0,5	0,64	0,78	0,84	0,83	0,83
8. Коефіцієнт обіговості всього капіталу підприємства	0,5	0,78	0,66	0,56	0,74	0,33
9. Коефіцієнт обіговості оборотних активів	1,5	0,99	0,77	0,63	0,82	0,36
10. Коефіцієнт обіговості необоротних активів	1	3,81	4,70	5,14	7,25	3,49
11. Коефіцієнт фінансового ризику	1	0,75	0,57	0,49	0,66	0,82
Оцінка рентабельності						
12. Рентабельність активів	0,1	0,14	0,20	0,15	0,18	0,04
13. Рентабельність власних оборотних активів	0,2	0,39	0,40	0,26	0,35	0,09
14. Рентабельність продукції	0,4	0,36	0,40	0,09	0,10	0,13
15. Валова рентабельність продажів	0,25	0,27	0,28	0,08	0,09	0,12
16. Рентабельність власного капіталу	0,25	0,25	0,31	0,22	0,29	0,08

Стосовно фінансової стійкості результати проведених розрахунків свідчать про наступне. Коефіцієнт фінансової незалежності протягом всього періоду дослідження відповідає нормативному значенню 0,5, але за результатами 2018 року зафіксовано його зменшення на 0,05 пункти – до рівня 0,55. Зростання коефіцієнта фінансової залежності, коефіцієнта фінансового ризику в динаміці означає збільшення частки позикових засобів у фінансуванні підприємства, а отже й втрату фінансової незалежності.

Значно зменшилися значення коефіцієнтів обіговості всього капіталу підприємства, оборотних та необоротних активів. Така динаміка характеризується як негативна. На кінець 2018р. на одну гривню активів припадало 0,33 грн. реалізованої продукції (проти 0,74 грн. попереднього періоду). Коефіцієнт обіговості оборотних активів на кінець 2018 р. становив 0,36, тобто на 1грн оборотних активів припадало 0,36 грн виручки від реалізації продукції. Окрім того, зафіксовано збільшення значення коефіцієнта фінансового ризику до рівня 0,82.

Результати проведених розрахунків дозволили встановити, що досліджуване підприємство є рентабельним. Але спостерігається негативна динаміка до зменшення всіх показників рентабельності, рис. 2.3.

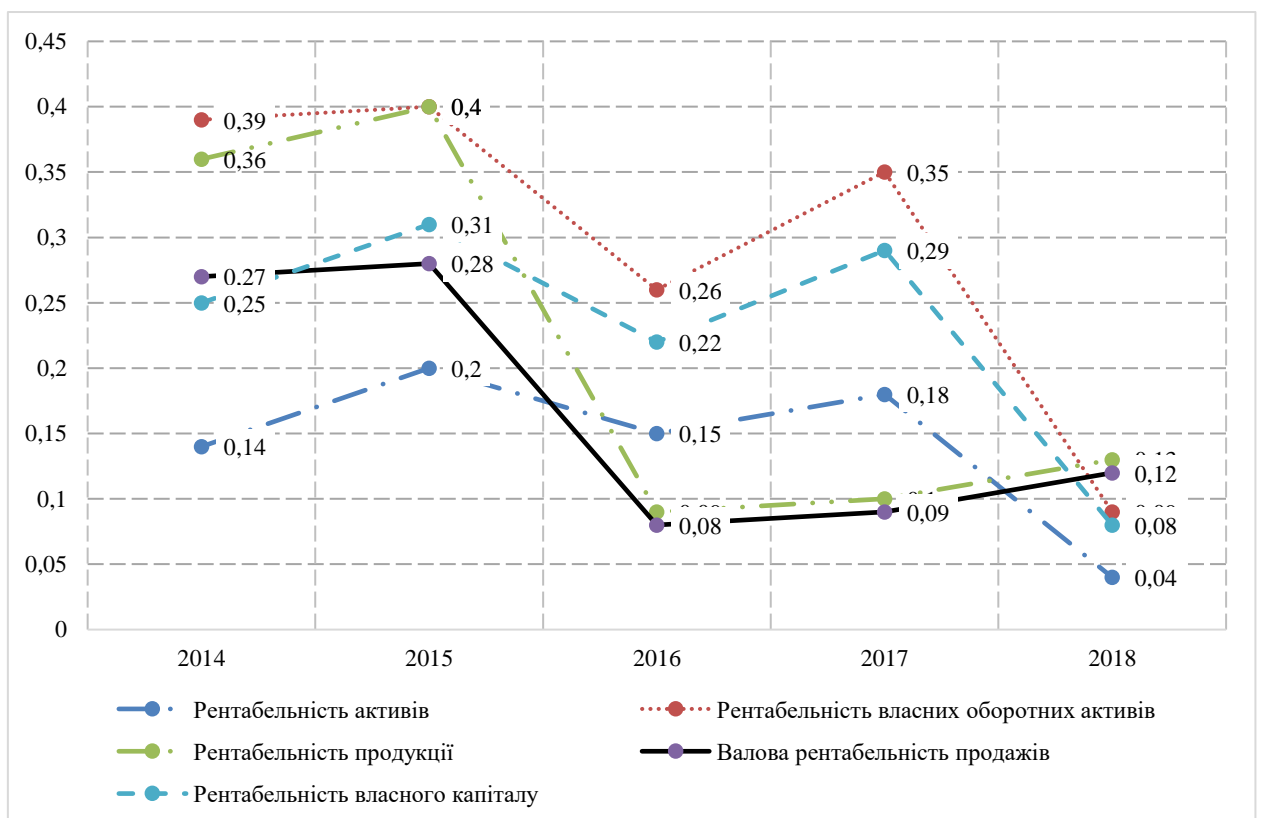

Рисунок 2.3 – Динаміка показників рентабельності ТОВ «Імпульс», 2014 – 2018 рр.

Станом на кінець 2018 року жодний показник рентабельності не відповідає його граничному значенні. Рентабельність активів показує,

скільки одиниць чистого прибутку припадає на кожну гривню майна (активів). Станом на кінець 2018 року цей показник знизився на 0,135 пункти і сягнув значення 0,041 (4,1%) при нормативному значення 0,1 (10%). Це означає, що на 1 грн майна (активів) припадає 4,1% чистого прибутку.

2.3 Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства

Ефективність управління економічної безпекою ТОВ «Імпульс» оцінюється за динамікою показника рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства за даними 2014-2018 рр.

При розрахунку показника рівня фінансової безпеки необхідно враховувати і вірно визначити позитивну динаміку даного показника. Наприклад, коефіцієнт абсолютної ліквідності має граничне значення на рівні 0,2, тобто абсолютно ліквідні активи підприємства повинні перекривати 20 % його поточних зобов'язань, що дасть змогу підприємству негайно погасити свої короткострокові зобов'язання.

За даними проведених розрахунків коефіцієнт абсолютної ліквідності ТОВ «Імпульс» на кінець 2018 року дорівнює 0,0005, що на 100 % менше його нормативного значення. У випадку невідповідності фактичного результату його граничному значенню від 1 балу відраховується 0,1 бал за кожні 10 % негативних відхилень. Для більш точного розрахунку пропоную відраховувати 0,01 бал за кожний 1 % невідповідності. Таким чином коефіцієнт абсолютної ліквідності ТОВ «Імпульс» за даними 2018 року оцінюється в 0,00 бал:

$$1 - 100 * 0,01 = 0,00$$

За даними проведених розрахунків коефіцієнт абсолютної ліквідності досліджуваного підприємства на кінець 2014 року дорівнює 0,01, що на 97 % менше його нормативного значення, тоді бальна оцінка дорівнює 0,03 бал:

$$1 - 97 * 0,01 = 0,03$$

Результати проведених розрахунків відхилення від граничної величини представлено в табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Розрахунок відхилення складових фінансової безпеки ТОВ «Імпульс» від їх граничного значення, 2014 – 2018 рр.

Показники фінансової безпеки підприємства	Порогова величина	Розмір відхилення від граничної величини				
		2014	2015	2016	2017	2018
Оцінка ліквідності						
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2	-97%	-55%	-99%	-100%	-100%
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7	57%	86%	163%	151%	23%
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	2	-7%	19%	35%	13%	1%
Оцінка фінансової стійкості						
4. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,5	14%	28%	34%	21%	10%
5. Коефіцієнт фінансової залежності	2	-12%	-22%	-25%	-17%	-9%
6. Коефіцієнт фінансування	1	33%	76%	103%	52%	22%
7. Коефіцієнт маневреності власних оборотних активів	0,5	28%	56%	68%	66%	66%
8. Коефіцієнт обіговості всього капіталу підприємства	0,5	57%	32%	12%	47%	-35%
9. Коефіцієнт обіговості оборотних активів	1,5	-34%	-49%	-58%	-45%	-76%
10. Коефіцієнт обіговості необоротних активів	1	281%	370%	414%	625%	249%
11. Коефіцієнт фінансового ризику	1	-25%	-43%	-51%	-34%	-18%
Оцінка рентабельності						
12. Рентабельність активів	10%	41%	100%	46%	76%	-59%
13. Рентабельність власних оборотних активів	20%	93%	102%	30%	76%	-55%
14. Рентабельність продукції	40%	-9%	-1%	-77%	-76%	-67%
15. Валова рентабельність продажів	25%	7%	13%	-66%	-65%	-54%
16. Рентабельність власного капіталу	25%	-1%	26%	-13%	17%	-70%

За даними табл. 2.12 розраховано бальні оцінки, результати представлено в табл. 2.13.

Таблиця 2.13 – Розрахунок бальної оцінки складових фінансової безпеки ТОВ «Імпульс», 2014 – 2018 рр.

Показники фінансової безпеки підприємства	Бальна оцінка (від 0 до 1)				
	2014	2015	2016	2017	2018
Оцінка ліквідності					
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,45	0,01	0,00	0,00
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	0,93	1,00	1,00	1,00	1,00
Оцінка фінансової стійкості					
4. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
5. Коефіцієнт фінансової залежності	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
6. Коефіцієнт фінансування	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
7. Коефіцієнт маневреності власних оборотних активів	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
8. Коефіцієнт обіговості всього капіталу підприємства	1,00	1,00	1,00	1,00	0,65
9. Коефіцієнт обіговості оборотних активів	0,66	0,51	0,42	0,55	0,24
10. Коефіцієнт обіговості необоротних активів	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
11. Коефіцієнт фінансового ризику	0,75	0,57	0,49	0,66	0,82
Оцінка рентабельності					
12. Рентабельність активів	1,00	1,00	1,00	1,00	0,41
13. Рентабельність власних оборотних активів	1,00	1,00	1,00	1,00	0,45
14. Рентабельність продукції	0,91	0,99	0,23	0,24	0,33
15. Валова рентабельність продажів	1,00	1,00	0,34	0,35	0,46
16. Рентабельність власного капіталу	0,99	1,00	0,87	1,00	0,30

Після визначення всіх бальних оцінок визначається показник рівня фінансової безпеки методом середньозважених величин. Тобто, загальна кількість балів рівномірно розподіляється між блоками показників (наприклад, якщо система фінансової безпеки підприємства містить три елементи, то питома вага кожного блоку складає 0,33). Аналогічним чином визначається коефіцієнт вагомості кожного показника у межах блоку (2.1):

$$a_{ij} = \frac{1}{N * n_j} \quad (2.1)$$

де a_{ij} - коефіцієнт вагомості i -го показника, що характеризує економічну безпеку j -го блоку;

N – кількість елементів (блоків) системи фінансової безпеки підприємства;

n_j - кількість складових показників в j -му блоці системи фінансової безпеки.

Показник фінансової безпеки визначається як середньозважене кожного показника із врахуванням його коефіцієнту вагомості a_{ij} .

Таким чином, вагомості складових фінансової безпеки підприємства набувають таких значень:

Блок 1. Оцінка ліквідності: $(1/(3*3)=0,111)$

1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності - 0,111

2. Коефіцієнт швидкої ліквідності - 0,111

3. Коефіцієнт загальної ліквідності - 0,111

Блок 2. Оцінка фінансової стійкості $(1/(3*8)= 0,042)$

4. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) - 0,042

5. Коефіцієнт фінансової залежності - 0,042

6. Коефіцієнт фінансування - 0,042

7. Коефіцієнт маневреності власних оборотних активів - 0,042

8. Коефіцієнт обіговості всього капіталу підприємства - 0,042

9. Коефіцієнт обіговості оборотних активів - 0,042

10. Коефіцієнт обіговості необоротних активів - 0,042

11. Коефіцієнт фінансового ризику - 0,042

Блок 3. Оцінка рентабельності $(1/(3*5)= 0,067)$

12. Рентабельність активів - 0,067

13. Рентабельність власних оборотних активів - 0,067

14. Рентабельність продукції - 0,067

15. Валова рентабельність продажів - 0,067

16. Рентабельність власного капіталу - 0,067

Результати розрахунків наведено в табл. 2.14.

Таблиця 2.14 – Результати розрахунків рівня фінансової безпеки ТОВ «Імпульс», 2014 – 2018 рр.

Показники	Вагомість	2014	2015	2016	2017	2018
Оцінка ліквідності	0,33	0,22	0,27	0,22	0,22	0,22
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,111	0,003	0,050	0,002	0,001	0,000
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,111	0,111	0,111	0,111	0,111	0,111
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	0,111	0,103	0,111	0,111	0,111	0,111
Оцінка фінансової стійкості	0,33	0,31	0,30	0,29	0,30	0,28
4. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042
5. Коефіцієнт фінансової залежності	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042
6. Коефіцієнт фінансування	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042
7. Коефіцієнт маневреності власних оборотних активів	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042
8. Коефіцієнт обіговості всього капіталу підприємства	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042	0,027
9. Коефіцієнт обіговості оборотних активів	0,042	0,027	0,021	0,017	0,023	0,010
10. Коефіцієнт обіговості необоротних активів	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042
11. Коефіцієнт фінансового ризику	0,042	0,031	0,024	0,021	0,027	0,034
Оцінка рентабельності	0,33	0,33	0,33	0,23	0,24	0,13
12. Рентабельність активів	0,067	0,067	0,067	0,067	0,067	0,028
13. Рентабельність власних оборотних активів	0,067	0,067	0,067	0,067	0,067	0,030
14. Рентабельність продукції	0,067	0,061	0,066	0,015	0,016	0,022
15. Валова рентабельність продажів	0,067	0,067	0,067	0,022	0,023	0,031
16. Рентабельність власного капіталу	0,067	0,066	0,067	0,058	0,067	0,020
Разом балів	1,000	0,85	0,90	0,74	0,76	0,63

Дані табл. 2.14 свідчать про погіршення стану ліквідності досліджуваного підприємства з 2016 року, при максимальній оцінці блоку «Ліквідність» на рівні 0,33, ТОВ «Імпульс» має оцінку 0,22 балів, рис. 2.4.

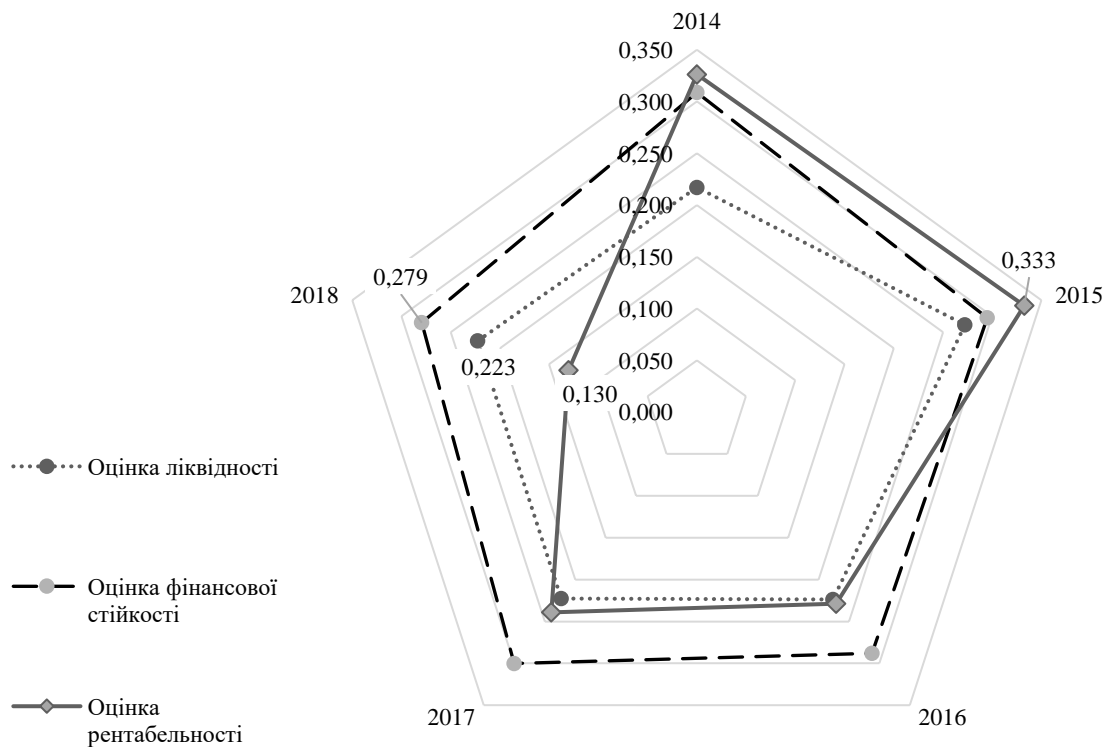

Рисунок 2.4 – Рівень значень складових фінансової безпеки ТОВ «Імпульс», 2014 – 2018 рр. (макс. – 0,333)

За даними рис. 2.4 можна зробити висновок і про невідповідність рентабельності досліджуваного підприємства протягом всього 2016-2018 рр.

Оцінки показників, що характеризують фінансову безпеку, коливаються в діапазоні від 0 до 1, залежно від відхилення від граничної величини. Виходячи із цього, підприємство, з погляду фінансової безпеки можуть класифікуватися за 4-ма групами:

- 1) абсолютно безпечні, коли головна характеристика дорівнює 1;
- 2) безпечні - 0,7 - 0,9;
- 3) достатньо безпечні - 0,5-0,6;
- 4) небезпечні - 0-0,4.

В результаті проведеного обчислення за даними ТОВ «Імпульс» визначено наступні показники рівня фінансової безпеки за період від 2014 року до 2018 року, рис. 2.5.

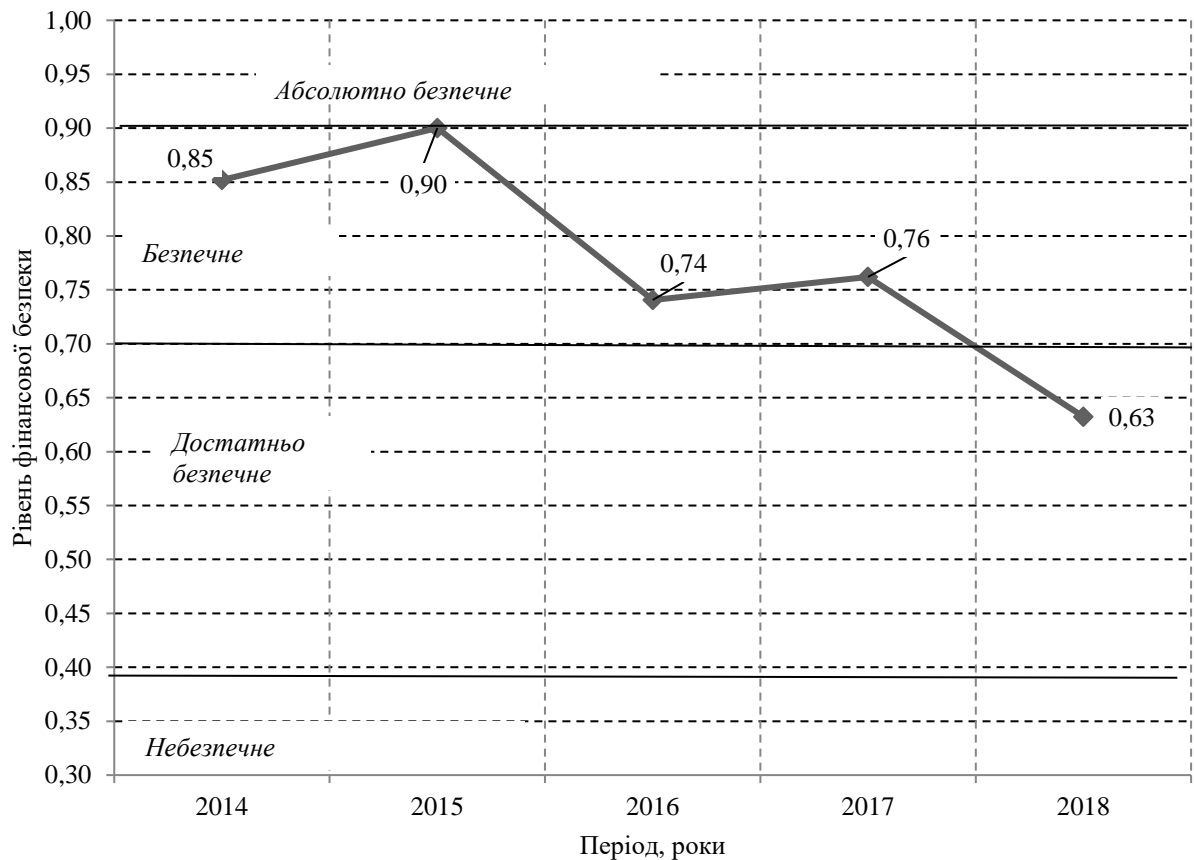

Рисунок 2.5 – Динаміка показника фінансової безпеки ТОВ «Імпульс», 2014 – 2018 рр.

Дані рис. 2.5 дозволяють стверджувати про погіршення стану фінансової безпеки ТОВ «Імпульс» за результатами 2018 року, протягом якого показник рівня фінансової безпеки зменшився до рівня 0,63, що менше попереднього значення (2017 р.) на 0,13 пунктів (або на 17%). Така тенденція зберігається із 2015 року, коли рівень фінансової безпеки складав 0,90, що відповідає абсолютно безпечному стану функціонування підприємства. З 2016 року до 2017 року значення показника коливається від 0,74 пунктів до 0,76 пунктів, що відповідає безпечній зоні функціонування підприємства. В 2018 році значення показника рівня фінансової безпеки ТОВ «Імпульс» відповідає зоні достатньо безпечного підприємства.

Отже, в результаті вивчення практичного аспекту управління фінансовою безпекою підприємства за даними агропромислового підприємства ТОВ «Імпульс» можна зробити такі висновки:

1. Найбільш несприятливими для підприємства факторами є політичні, економічні, природні та науково-технічні, а найбільші можливості становлять попит, соціальна сфера, конкуренція та збут. Підприємство має зміцнювати свої позиції шляхом збільшення своєї частки на ринку, зокрема, вихід на іноземні ринки; диверсифікація товару та виведення на ринок товарів нової продукції, розширення її асортименту.

2. Відносно оцінки ліквідності, всі показники за результатами 2018 року зменшили своє значення відносно попереднього періоду, але при цьому знаходяться у межах граничного значення (за виключенням коефіцієнта абсолютної ліквідності). Коефіцієнт фінансової незалежності протягом всього періоду дослідження відповідає нормативному значенню, але спостерігається тенденція до зменшення, що разом із зростанням коефіцієнта фінансової залежності, коефіцієнта фінансового ризику в динаміці означає збільшення частки позикових засобів у фінансуванні підприємства, а отже й втрату фінансової незалежності. Станом на кінець 2018 року жодний показник рентабельності не відповідає його граничному значенню.

3. Результати розрахунку рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства дозволяють стверджувати про її погіршення за результатами 2018 року, протягом якого показник рівня фінансової безпеки зменшився до рівня 0,63, що менше попереднього значення (2017 р.) на 0,13 пунктів (або на 17%) і відповідає зоні достатньо безпечного підприємства. Така тенденція зберігається із 2015 року, коли рівень фінансової безпеки складав 0,90, що відповідає абсолютно безпечному стану функціонування підприємства. З 2016 року до 2017 року значення показника коливається від 0,74 пунктів до 0,76 пунктів, що відповідає безпечній зоні функціонування підприємства.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Розробка стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства

Розробка стратегії є одним з ключових етапів управління фінансовою безпекою підприємства в умовах економічної нестабільності. Тому вибір оптимальної, найбільш адекватної умовам зовнішнього макроекономічного середовища стратегії є дуже важливим. На думку Л. А. Парфентій та П. О. Парфентій, є три доступні для вибору стратегії, виходячи з кількості рівнів економічної нестабільності.

«При низькому рівні економічної нестабільності у державі можна застосовувати стратегію розвитку, що полягає, насамперед, у розвитку всіх або більшості видів діяльності підприємства, наприклад, збільшення обсягів виробництва, розширення асортименту продукції, пошук нових ринків збуту, цільових аудиторій та ін. Тобто, дана стратегія може містити багато інноваційних ідей, яким навіть відповідає певний рівень ризику» [23].

«При високому рівні економічної нестабільності у державі підприємству рекомендується використовувати стратегію скорочення, що має на меті захист підприємства від основних напрямів негативного впливу даного фактора: скорочення споживчого попиту, знецінення та коливання курсу національної валюти» [23].

«Стратегія стабільності, що є орієнтованою на середній рівень економічної нестабільності, є так званою «золотою серединою» між стратегіями розвитку та скорочення. У такому випадку керівництво підприємства має самостійно визначати ступінь ризиковості та основні напрямки стратегії діяльності підприємства залежно від аспектів конкретної ситуації та значення кількісної оцінки економічної нестабільності» [23].

Вищенаведені рекомендації стосовно вибору стратегії підприємства з урахуванням лише рівня економічної нестабільності стосуються тільки середньостатистичних підприємств із задовільним або низьким рівнем фінансової безпеки. Оскільки, наприклад, для підприємства з недостатнім, критичним або катастрофічним рівнем фінансової безпеки навіть при середньому рівні економічної нестабільності може бути доцільним застосування стратегії скорочення. А підприємство з високим або достатнім рівнем фінансової безпеки навіть при високому рівні нестабільності економіки не матиме потреби в реалізації стратегії скорочення. Рекомендовані для реалізації стратегії підприємств з урахуванням як рівня економічної нестабільності, так і рівня їх фінансової безпеки наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Стратегії підприємства при різних рівнях фінансової безпеки та економічної нестабільності [23]

Рівень фінансової безпеки підприємства	Рівень економічної нестабільності		
	Низький	Середній	Високий
Високий, достатній	Стратегія розвитку III типу	Стратегія розвитку II типу	Стратегія стабільності II типу
Задовільний, низький	Стратегія розвитку I типу	Стратегія стабільності III типу	Стратегія скорочення II типу
Недостатній, критичний, катастрофічний	Стратегія стабільності I типу	Стратегія скорочення I типу	Стратегія скорочення III типу

Типізацію стратегій одного виду було здійснено, виходячи з поточних умов функціонування підприємства [23], тобто:

а) I тип стратегії застосовується, коли зовнішні умови функціонування підприємства (рівень економічної нестабільності) є сприятливішими за внутрішні (рівень фінансової безпеки підприємства), наприклад, недостатній рівень фінансової безпеки – низький рівень економічної нестабільності;

б) II тип стратегії має місце, коли внутрішні умови (рівень фінансової

безпеки підприємства) є сприятливішими за зовнішні (високий рівень фінансової безпеки – високий рівень економічної нестабільності);

в) III тип стратегії доцільно застосовувати у випадку, коли внутрішні та зовнішні умови є однаковими за своєю сприятливістю, наприклад: високий рівень фінансової безпеки підприємства – низький рівень економічної нестабільності, критичний рівень фінансової безпеки – високий рівень економічної нестабільності тощо [23].

«Таким чином, стратегії I типу в доповнення до своєї основної сутності (розвиток, стабільність або скорочення) враховують внутрішні фінансові проблеми на підприємстві, тобто є більш орієнтованими на його поточний фінансовий стан. Стратегії II типу, не виходячи за межі свого основного змісту, в більшій мірі орієнтуються на поточний рівень економічної нестабільності. Відповідно, стратегії III типу враховують обидва ці аспекти» [23].

За результатами проведених розрахунків можна стверджувати про доцільність розробки та реалізації стратегії стабільності III типу, яка передбачає врахування внутрішніх та зовнішніх факторів впливу.

З метою визначення рівня впливу внутрішніх чинників на рівень фінансової безпеки ТОВ «Імпульс» пропонується визначити показник кореляції між ними. Кореляція - це видимий зв'язок між двома випадковими величинами на графіку, коли кожна величина має свій відрізок розподілу. Щільність зв'язку між ознаками вимірюється за допомогою коефіцієнта кореляції (для прямолінійного зв'язку) та індексу кореляції (для криволінійного зв'язку).

Коефіцієнт кореляції є відносною мірою зв'язку між двома ознаками, тому він може набувати значення від -1 до +1. Чим ближче значення r до ± 1 , тим щільніший зв'язок. Знак "+" вказує на прямий, а знак "-" - на зворотний зв'язок. При $r=0$ зв'язок відсутній.

Перша група факторів представлена показниками діяльності ТОВ «Імпульс» за даними річної фінансової звітності. До них відносяться наступні

показники, табл. 3.2

Таблиця 3.2 – Фактори впливу на рівень фінансової безпеки ТОВ «Імпульс» (за абсолютними показниками діяльності)

Фактор впливу	Умовне позначення
1. Необоротні активи, тис. грн	НА
2. Оборотні активи, тис. грн	ОА
3. Дебіторська заборгованість, тис. грн	ДЗ
4. Кошти та їхні еквіваленти, тис. грн	К
5. Майно підприємства, тис. грн	А
6. Поточні зобов'язання, тис. грн	ПЗ
7. Власний капітал, тис. грн	ВК
8. Чистий дохід, тис. грн	ЧД
9. Чистий прибуток, тис. грн	ЧП
10. Валовий прибуток, тис. грн	ВП
11. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	С
12. Вартість основних засобів підприємств, тис. грн	ВОЗ

Для обчислення показників кореляції між абсолютними показниками діяльності ТОВ «Імпульс» та рівнем його фінансової безпеки (ФБ) пропонується використовувати функцію MS Excel «Аналіз даних – Кореляція». Де в якості вхідного інтервалу задаємо масив даних щодо значень абсолютних показників за період 2014 – 2018 рр. (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Абсолютні показники діяльності ТОВ «Імпульс» за 2014 – 2018 рр.

	2014	2015	2016	2017	2018
ВОЗ	7825,8	6746,1	6598	7016	7575
НА	3501,4	3104,6	2917	4227	4561
К	39,7	721	24	15	12
ДЗ	1147,7	1194,5	3577	16437	10772
ОА	13510	18930,8	23872	37450	44400
А	17011,4	22035,4	26789	41677	48961
ПЗ	7292,8	7981,7	8838	16546	22005
ВК	9718,6	14053,7	17944	25122	26956
ЧД	13347,3	14585,2	14988	30644	15925
С	9790,8	10449,1	13732	27974	14085
ВП	3556,5	4136,1	1256	2670	1840
ЧП	2395,2	4416,2	3903	7347	2028
ФБ	0,85	0,90	0,74	0,76	0,63

Результати розрахунків наведено на рис. 3.1.

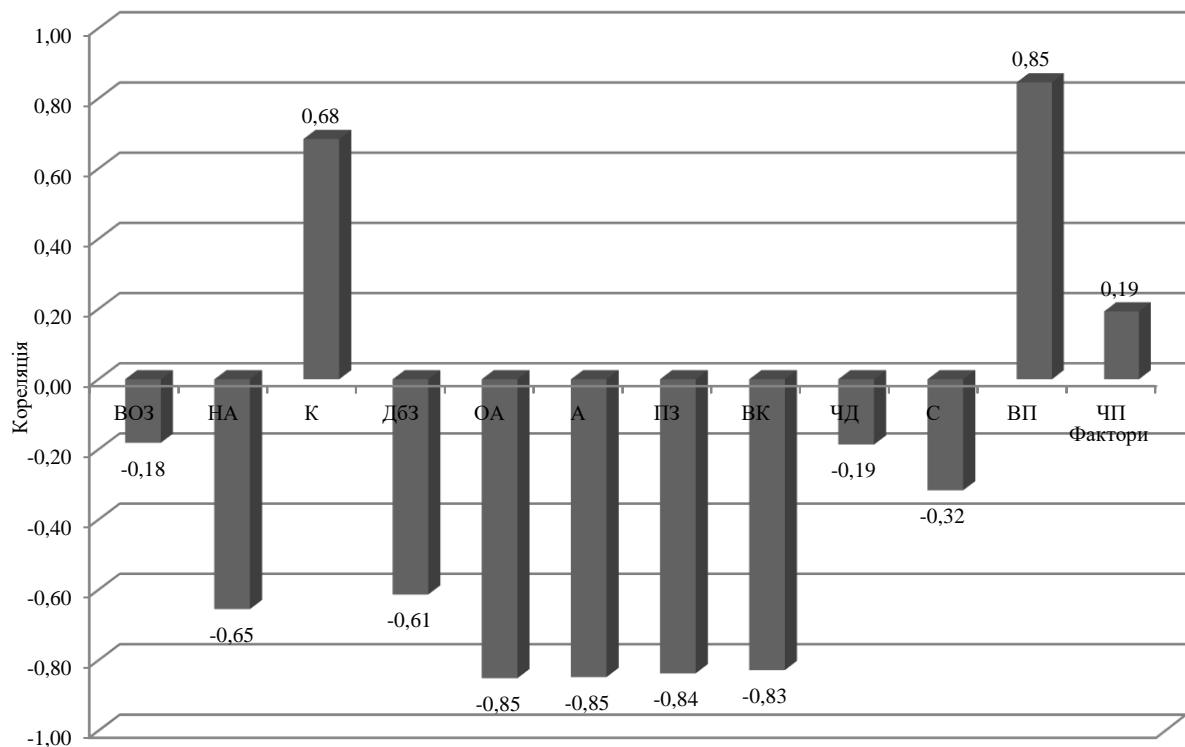

Рисунок 3.1 – Оцінка впливу факторів на рівень фінансової безпеки ТОВ «Імпульс»

За результатами розрахунків кореляції між рівнем фінансової безпеки ТОВ «Імпульс» та його абсолютними значеннями результатів діяльності та за даними дод. Г встановлено наступне:

– Сильно впливає на рівень економічної безпеки досліджуваного підприємства ВП «Валовий прибуток» - коефіцієнт кореляції дорівнює 0,85; ПЗ «Поточні зобов'язання» - коефіцієнт кореляції складає 0,84; Активи та Оборотні активи - $r = 0,85$; ВК «Власний капітал» - 0,83;

– Значно впливає К «Кошти та їхні еквіваленти», показник кореляції дорівнює 0,63; НА «Необоротні активи» - $r = 0,65$; ДБЗ «Дебіторська заборгованість» - $r = 0,61$;

Керівництву підприємства ТОВ «Імпульс» для покращення рівня фінансової безпеки необхідно звернути увагу на кошти та їх еквіваленти, валовий прибуток та поточні зобов'язання, та зношеність основних засобів.

«Серед чинників зовнішнього середовища, що перешкоджають належному фінансовому забезпеченню агропромислового виробництва власними джерелами фінансування, можна відмітити наступні: падіння кон'юнктури аграрного ринку; падіння внутрішнього споживчого попиту; високий рівень регіональної концентрації ринків збуту продукції; девальвація гривні. Як наслідок, відбувається зниження стійкості та стабільності фінансового стану аграрної галузі, що, в свою чергу, вимагає підвищення рівня фінансового менеджменту, здатного ефективно управляти грошовими потоками і в цілому фінансами суб'єктів підприємництва в аграрній сфері» [42].

3.2 Формування стратегічних дій підвищення рівня фінансової безпеки підприємства

З метою формування стратегічних дій підвищення рівня економічної безпеки підприємства ТОВ «Імпульс» проведено оцінку методом SPACE - комплексний метод, який проводиться для аналізу позицій на ринку та виборі оптимальної стратегії.

Метод SPACE-аналізу застосовується для оцінки сильних та слабких сторін діяльності невеликих підприємств за такими групами критеріїв [49]:

- 1) фінансова сила підприємства (ФС);
- 2) конкурентоспроможність підприємства (КП);
- 3) привабливість галузі (ПГ);
- 4) стабільність галузі (СГ).

На основі вивчення ключових критеріїв у складі кожної групи складається матриця спрямованої стратегії в системі координат SPACE та будується вектор позиції підприємства, що оцінюється. Положення вектора визначає тип рекомендованої стратегії (консервативна, захисна, конкурентна, агресивна) для зміцнення конкурентних позицій.

Результати бальної оцінки показників за ключовими критеріями для якого наведені в табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Результати бальної оцінки критеріїв за методом SPACE-аналізу для підприємства ТОВ «Імпульс»

Критерії	Оцінка, балів	Вага	Зважена оцінка, балів
Фінансова сила підприємства (ФС)			
Рентабельність інвестицій	2	0,3	0,6
Динаміка прибутку	5	0,4	2
Рівень фінансової стійкості	5	0,3	1,5
Загальна оцінка критерію			4,1
Конкурентоспроможність підприємства (КП)			
Частка підприємства на ринку	4	0,2	0,8
Конкурентоспроможність продукції	8	0,6	4,8
Рентабельність реалізації продукції	2	0,2	0,4
Загальна оцінка критерію			6
Привабливість галузі (ПГ)			
Рівень прибутковості галузі	7	0,4	2,8
Стадія життєвого циклу галузі	6	0,3	1,8
Залежність розвитку галузі від кон'юнктури	7	0,3	2,1
Загальна оцінка критерію			6,7
Стабільність галузі (СГ)			
Стабільність прибутку	6	0,5	3
Рівень розвитку інноваційної діяльності	6	0,3	1,8
Маркетингові та рекламні можливості	7	0,2	1,4
Загальна оцінка критерію			6,2

Для оцінки фінансової сили підприємства було обрано показники рентабельності інвестицій, динаміки прибутку та рівня фінансової стійкості (залежності від зовнішніх зобов'язань); для оцінки конкурентоспроможності підприємства – показники частки підприємства на ринку, рентабельності реалізації продукції та конкурентоспроможності продукції; привабливість галузі визначається рівнем її прибутковості, стадією життєвого циклу,

залежністю від ринкової кон'юнктури, а стабільність галузі – стабільністю прибутку, рівнем розвитку інноваційної діяльності та маркетинговими й рекламними можливостями.

Кожен показник, що характеризує ключові критерії, оцінювався за десятибальною шкалою на основі порівняння фактичних значень фінансових коефіцієнтів із нормальним їх рівнем для підприємства та на основі вивчення статистичної інформації щодо економічного становища галузі.

Результати зваженої оцінки фінансової сили підприємства (4,1 бали) свідчать про наявність певних проблем на підприємстві ТОВ «Імпульс», пов'язаних із забезпеченням ефективного використання вкладеного капіталу. Вище середнього є рівень конкурентоспроможності підприємства (6 балів) через недоліки управління підприємством в умовах доходного бізнесу. Про достатньо високий рівень свідчать високі оцінки привабливості та стабільності галузі (6,7 бали та 6,2 бали відповідно).

Для посилення позиції в конкурентній боротьбі підприємство має вивчити досвід конкурентів у зменшенні собівартості виробництва, використовувати наявні маркетингові та рекламні можливості, знаходити нових партнерів і розширювати ринки збути.

Після отримання зважених оцінок ключових критеріїв наступним етапом SPACE-аналізу є побудова вектора рекомендованої стратегії в системі координат SPACE (рис. 3.2).

Початок вектора знаходиться в точці початку координат, кінець вектора знаходиться в точці А з координатами [49]:

$$x = \text{ПГ} - \text{КП};$$

$$y = \text{ФС} - \text{СГ}.$$

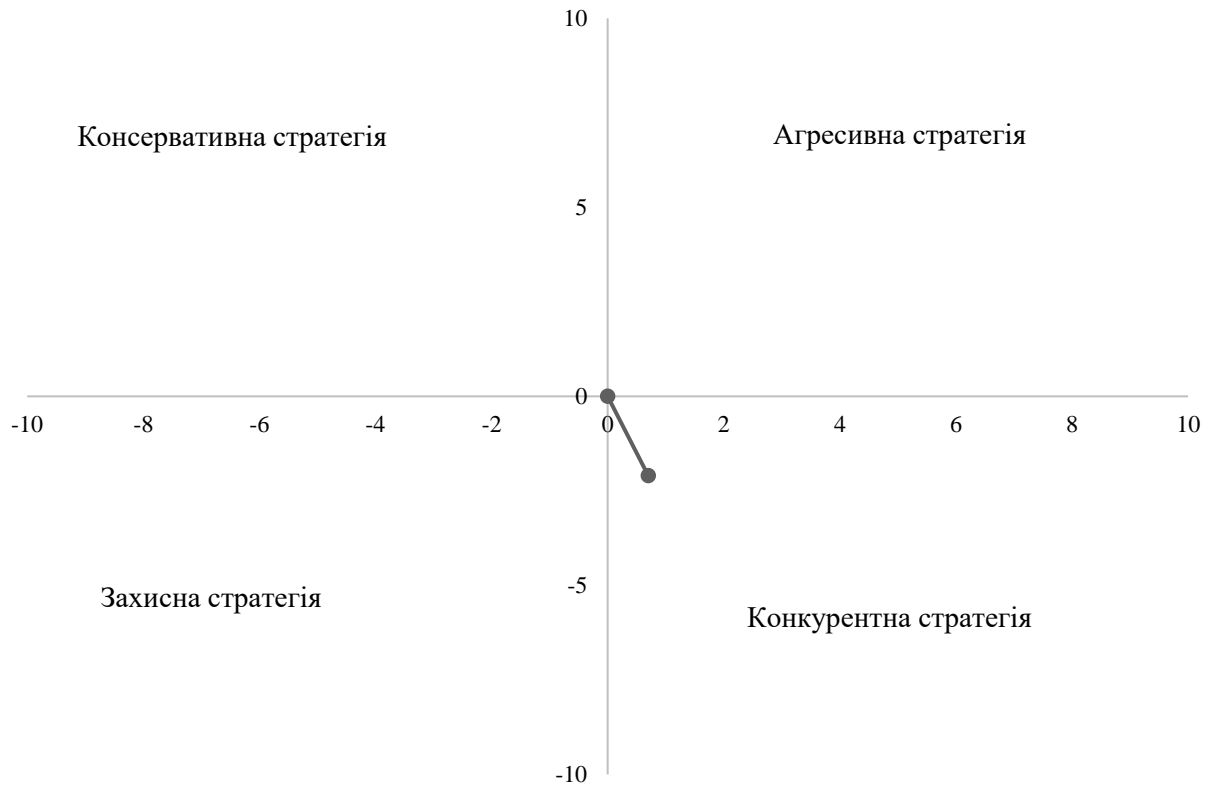

Рисунок 3.2 – Визначення вектора рекомендованої стратегії забезпечення фінансової безпеки ТОВ «Імпульс» в системі координат SPACE

Відповідно для підприємства-об'єкта оцінки ці координати дорівнюють:

$$x = 6,7 - 6 = 0,7;$$

$$y = 4,1 - 6,2 = -2,1.$$

Таким чином, вектор рекомендованої стратегії для підприємства ТОВ «Імпульс» знаходиться в правому нижньому квадранті, що відповідає конкурентній стратегії. Отже, для посилення позиції в конкурентній боротьбі підприємство має виконати наступні дії:

1) вивчити досвід конкурентів у зменшенні собівартості виробництва за рахунок оновлення основних засобів,

2) використовувати наявні маркетингові та рекламні можливості,

3) знаходити нових партнерів і розширювати ринки збуту.

Таким чином, підприємство ТОВ «Імпульс» має можливість впроваджувати запропоновані стратегії забезпечення фінансової безпеки

підприємства. При цьому варто враховувати: потреби покупця і споживача; підвищення конкурентоспроможності продукції і організації; максимально гнучкий виробничий процес, що реагує на зміни потреб споживача [49].

«Здійснення ефективної для підприємства та клієнтів цінової політики буде задовольняти бажання споживачів та забезпечувати стабільний прибуток фірми. Цінова політика підприємства охоплює комплекс заходів, до яких належать визначення ціни, знижок, умов оплати за товари чи послуги. Основними цілями цінової політики є: максимізація поточного прибутку; збільшення частки ринку підприємства; завоювання лідерства за якістю послуг; забезпечення виживання фірми. З метою впливу на реалізацію своїх послуг підприємство може використовувати різні цінові знижки клієнтам, наприклад використання системи цінових знижок для клієнтів з великими обсягами замовлень» [50].

Вибір правильної стратегії підприємства завжди покращить виробничо-господарську діяльність та підвищить рівень фінансової безпеки. Цей крок здійснюється керівництвом на основі аналізу ключових факторів, що характеризують стан ТОВ «Імпульс», з урахуванням сутності реалізованих стратегій. Стан галузі й позиція ТОВ «Імпульс» в галузі найчастіше можуть грати вирішальну роль при виборі стратегії забезпечення фінансової безпеки досліджуваного підприємства.

«При розробці управлінських рішень щодо досягнення підприємством конкурентних переваг слід обов'язково враховувати структуру галузі, до якої відноситься підприємство. Сільське господарство є практично найбільш конкурентною галуззю, сільськогосподарські виробники (малі та середні підприємства) не в змозі впливати на ринкові ціни (на відміну від агрохолдингів). Інші особливі фактори, такі як природні умови, наявність земельних ресурсів, не чинять, на нашу думку, такого впливу при виборі конкурентної поведінки підприємства. В зв'язку з цим, розроблений для підприємств інших галузей інструментарій досягнення конкурентних

переваг, не може бути використаний сільськогосподарським підприємством» [48].

Для забезпечення власної ринкової «ніші» досліджуване підприємство має правильно здійснити стратегічний вибір з урахуванням внутрішніх резервів підвищення конкурентоспроможності підприємства:

- раціональне використання ресурсного потенціалу,
- модернізація діючих виробничих потужностей,
- адаптування до економічних змін на ринку знань та навичок управлінського персоналу,
- зниження витрат на матеріали, комплектуючі та сировину,
- підвищення якості продукції до вимог міжнародних стандартів,
- розширення товарного асортименту,
- оптимізація структури управління та методів управління тощо.

Окрім того необхідно врахувати і зовнішні резерви, що пов'язані з розвитком маркетингової діяльності (реклама, ефективні комунікації зі споживачами, постачальниками матеріалів), моніторинг змін зовнішнього середовища як на державному так і на міжнародному рівні тощо [40].

Запропоновані стратегічні напрями разом із тактичними підходами та індикаторами розвитку в сукупності сприятимуть посиленню фінансової безпеки суб'єктів підприємництва в аграрній сфері економіки.

Отже, за результатами проведених розрахунків можна стверджувати про доцільність для ТОВ «Імпульс» розробки та реалізації стратегії стабільності III типу, яка передбачає врахування внутрішніх та зовнішніх факторів впливу.

З метою визначення рівня впливу внутрішніх чинників на рівень фінансової безпеки ТОВ «Імпульс» застосовано кореляційний аналіз, в результаті чого визначено, що керівництву досліджуваного підприємства для покращення рівня фінансової безпеки необхідно звернути увагу на поточні зобов'язання, майно, власний капітал.

В результаті SPAC аналізу визначено, що вектор рекомендованої стратегії для підприємства ТОВ «Імпульс» знаходиться в правому нижньому квадранті, що відповідає конкурентній стратегії. Отже, для посилення позиції в конкурентній боротьбі підприємству необхідно: вивчити досвід конкурентів у зменшенні собівартості виробництва за рахунок оновлення основних засобів, використовувати наявні маркетингові та рекламні можливості, знаходити нових партнерів і розширювати ринки збуту.

Таким чином, підприємство ТОВ «Імпульс» має можливість впроваджувати запропоновані стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства. При цьому варто враховувати: потреби покупця і споживача; підвищення конкурентоспроможності продукції і організації; максимально гнучкий виробничий процес, що реагує на зміни потреб споживача.

ВИСНОВКИ

В результатів проведеного дослідження та виконання визначених завдань для досягнення мети дослідження встановлено наступне:

1. Головною метою управління фінансовою безпекою підприємства є забезпечення його стійкого і максимально ефективного функціонування, створення високого потенціалу розвитку і зростання в майбутньому.

2. Фінансова безпека є одним з основних елементів економічної безпеки підприємства. Може бути охарактеризована за допомогою комплексу кількісних і якісних параметрів фінансового стану, що відображають рівень його захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз.

3. Об'єктом забезпечення фінансової безпеки виступає сформований комплекс пріоритетних фінансових та економічних інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі здійснення діяльності. Основою формування фінансової безпеки підприємства є ідентифікація реальних та потенційних загроз внутрішнього і зовнішнього характеру.

4. Визначальною для формування правильних висновків та прийняття адекватних управлінських рішень щодо підвищення ефективності діяльності підприємства є достовірна та об'єктивна оцінка фінансової безпеки.

5. Виділено такі основні групи методів до визначення рівня фінансової безпеки підприємства: методи інтегральної оцінки, методи індикаторної оцінки та методи оцінки фінансової безпеки підприємства на основі аналізу банкрутства. Серед досліджуваних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства найпоширенішим є індикаторний підхід, адже він є простим у розрахунку та охоплює різні сфери діяльності підприємства. Для розрахунку ступеня фінансової безпеки значення мають не самі показники, а їхні граничні значення.

6. Дослідивши можливості і загрози підприємства, можна зробити висновок, що найбільш несприятливими для підприємства факторами є

політичні, економічні, природні та науково-технічні, а найбільші можливості становлять попит, соціальна сфера, конкуренція та збут. Підприємство має зміцнювати свої позиції шляхом збільшення своєї частки на ринку, зокрема, вихід на іноземні ринки; диверсифікація товару та виведення на ринок товарів нової продукції, розширення її асортименту.

7. Відносно оцінки ліквідності, всі показники за результатами 2018 року зменшили своє значення відносно попереднього періоду, але при цьому знаходяться у межах граничного значення (за виключенням коефіцієнта абсолютної ліквідності). Коефіцієнт фінансової незалежності протягом всього періоду дослідження відповідає нормативному значенню, але спостерігається тенденція до зменшення, що разом із зростанням коефіцієнта фінансової залежності, коефіцієнта фінансового ризику в динаміці означає збільшення частки позикових засобів у фінансуванні підприємства, а отже й втрату фінансової незалежності. Станом на кінець 2018 року жодний показник рентабельності не відповідає його граничному значенню.

8. Результати розрахунку рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства дозволяють стверджувати про її погіршення за результатами 2018 року, протягом якого показник рівня фінансової безпеки зменшився до рівня 0,63, що менше попереднього значення (2017 р.) на 0,13 пунктів (або на 17%) і відповідає зоні достатньо безпечного підприємства. Така тенденція зберігається із 2015 року, коли рівень фінансової безпеки складав 0,90, що відповідає абсолютно безпечному стану функціонування підприємства. З 2016 року до 2017 року значення показника коливається від 0,74 пунктів до 0,76 пунктів, що відповідає безпечній зоні функціонування підприємства.

9. Отже, за результатами проведених розрахунків можна стверджувати про доцільність для ТОВ «Імпульс» розробки та реалізації стратегії стабільності III типу, яка передбачає врахування внутрішніх та зовнішніх факторів впливу.

10. З метою визначення рівня впливу внутрішніх чинників на рівень фінансової безпеки ТОВ «Імпульс» застосовано кореляційний аналіз, в

результаті чого визначено, що керівництву досліджуваного підприємства для покращення рівня фінансової безпеки необхідно звернути увагу на поточні зобов'язання, майно, власний капітал.

11. В результаті SPAC аналізу визначено, що вектор рекомендованої стратегії для підприємства ТОВ «Імпульс» знаходиться в правому нижньому квадранті, що відповідає конкурентній стратегії. Отже, для посилення позиції в конкурентній боротьбі підприємству необхідно: вивчити досвід конкурентів у зменшенні собівартості виробництва за рахунок оновлення основних засобів, використовувати наявні маркетингові та рекламні можливості, знаходити нових партнерів і розширювати ринки збуту.

12. Таким чином, підприємство ТОВ «Імпульс» має можливість впроваджувати запропоновані стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства. При цьому варто враховувати: потреби покупця і споживача; підвищення конкурентоспроможності продукції і організації; максимально гнучкий виробничий процес, що реагує на зміни потреб споживача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вергун А. М. Особливості управління фінансово-економічною безпекою підприємства / А. М. Вергун, Т. М. Нефедова, І. О. Тарасенко // International scientific journal. - 2015. - № 2. - С. 27-31. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>
2. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : [монографія] / Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.
3. Забродский В. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В. Забродский, Н. Капустин // Бизнес-информ. - 1999. - №15 - 16. - С. 35 - 37.
4. Слизкая В.П. Управление финансовой безопасностью предприятия в условиях нестабильности / В.П. Слизкая // Проблемы современной экономики. – 2007. – № 4 (24). // <http://www.meconomy.ru/art.php?nArtId=1761>
5. Коробов В.В. Финансовая безопасность в системе государственного финансового контроля: Дис. канд. экон. наук /Ивановский государственный химико-технологический университет. – Иваново, 2010. – 133 с.
6. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А.Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2004. – 784 с.
7. Воробйов Ю.М. Фінансова безпека будівельних підприємств: монографія / Воробйов Ю.М., Воробйова О.І., Блажевич О.Г.–Сімферополь : ВД «АРІАЛ», 2013.–180 с.
8. Єрмошенко М. М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства: препринт наукової доповіді / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячова, А. М. Ашуєв; [за наук. ред. М. М. Єрмошенка]. – К. : Національна академія управління. 2005. – 78 с.
9. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : [монографія] / Васильців Т. Г.,

Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів: Арал, 2012. – 386 с.

10. Кириченко О.А. Вплив інфляційних процесів на фінансову безпеку підприємства / О. Кириченко, Ю. Кім // Економіка та держава. – 2009. – №1. – С. 32-36.

11. Погосова М.Ю. Діагностування фінансової безпеки промислового підприємства// Автореф. дис..канд. екон. наук: 08.00.08/ М.Ю.Погосова; УБС НБУ. – К., 2010 – 21 с.

12. Мунтіян В.І. Економічна безпека України / В.І. Мунтіян. – К.: КВІЦ, 1999. – 464 с.

13. Давидюк Т.В. Фінансово-економічна безпека або фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід / Т. В. Давидюк // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер. : Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. – 2013. – Вип. 1. – С. 39-52. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ptmbo_2013_1_6.pdf.

14. Кудрицька Ж. В. Система управління фінансовою безпекою підприємства / Ж. В. Кудрицька. // Ефективна економіка. - 2012. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_1_23

15. Хижняк Ю. О. Методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства / Ю. О. Хижняк. // Гроші, фінанси і кредит / Інфраструктура ринку.

16. Ховрак І.В. Дискусійні питання щодо трактування економічної сутності та змісту дефініції «ефективність функціонування» корпоративних структур. Економічний вісник Донбасу. 2009. № 2(16). С. 56–60.

17. Khovrak I.V., Petczenko M.V. Estimatiing the level of financial safety in banking institutions. Actual problems of economy. 2015. № 2(164). P. 347–354.

18. Ільяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке // Актуальні проблеми економіки.– 2003.– №3. – С. 12–19.

19. Корпан, О. В. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства [Текст] / О. В. Корпан // Ефективна економіка. – 2017. – № 1. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5401>

20. Герасименко С.С., Головач Н.А. Передбачення фінансового стану підприємства при оцінці його здатності до продовження діяльності // Актуальні проблеми економіки.– 2003.– №4. – С. 2–4

21. Єрмошенко М.М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: Наук. монографія. – К.: Національна академія управління, 2010. – 232 с.

22. Малик О.В. Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Хмельницький, 2015. 263 с.

23. Парфентій, Л. А. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства в умовах нестабільності економіки / Л. А. Парфентій, П. О. Парфентій // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 1 груд. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2017. – С. 413-416.

24. Бендиков М. Экономическая безопасность промышленного предприятия (организационно-методический аспект) // Консультант директора. – 2000. - № 2. – с. 7-13

25. Манів З.О. Економіка підприємства : [навч. посіб.] / З.О. Манів, І.М. Луцький. – [2-е вид., стер.]. – К. : Знання, 2006. – 580 с. – (Вища освіта XXI століття).

26. Соціальна політика та економічна безпека. Монографія / [під заг. ред. Є.І. Крихтіна]. – Донецьк : Каштан, 2004. – 336 с.

27. Береза З. В. Суть та складові економічної безпеки підприємства / З.В. Береза // Наука й економіка. – 2009. - № 4 (16). - Т. 2. - с.59-64.

28. Зайченко В. В. Економічна безпека підприємства: сутність та основні складові / В. В. Зайченко, С. В. Коваленко // Наукові праці

Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. - 2013. - Вип. 23. - С. 410-414. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2013_23_62.

29. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О. С. Власюк. – К.: Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України, 2008. – 48 с.

30. Стратегії економічного розвитку: держава, регіон, підприємство : колективна монографія / За заг. ред. К. С. Шапошникова та ін. У 2 томах. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Т. 2. – 420 с. (Дехтяр Н. А., Дейнека О. В. Розділ 3. Стратегії підприємства. Фінансово-економічна безпека підприємства : сутність та механізм забезпечення. – С. 254-266).

31. Мойсеєнко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник / І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко. – Львів: Брама, 2011. – 380 с.

32. Барановський О.І. Сутність економічної безпеки / О.І. Барановський // Współpraca Europejska (European Cooperation). – 2015. – № 2(2). – С.59-76.

33. Сак Т.В. Стратегічні підходи в управлінні економічною безпекою підприємства / Т.В. Сак // Збірник наукових праць Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту. – 2013. – № 5. – С. 276–285.

34. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства : [навч. посіб.] / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський – К.: Центр учбової літератури. 2009. – 256 с.

35. Маслак О. І. Управління економічною безпекою підприємства на принципах забезпечення її раціонального рівня / О. І. Маслак, Н. Є. Гришко // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2013. - № 1. - С. 198-208. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2013_1_20.

36. Столяренко О. О. Аналіз етапів процесу стратегічного управління економічною безпекою підприємства / О. О. Столяренко // Науковий вісник НЛТУ України. - 2012. - Вип. 22.8. - С. 320-325. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2012_22.

37. Томпсон-мл., Артур, А. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа : пер. с англ. / Артур, А. Томпсон-мл., А. Дж. Стрикленд Ш. – Изд. 12-ое, [перераб. И доп.]. – М. : Изд. дом "Вильямс", 2002. – 928 с.

38. Пастухова В.В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність : монографія / В.В. Пастухова. – К. : Вид-во КНТЕУ, 2009. – 302 с.

39. Таран О.М. Стратегічне управління : навч. посібн. / О.М. Таран. – Харків : Вид-во Харк. нац. аграр. ун-та, 2004. – 145 с.

40. Сітковська А. О. Формування конкурентної стратегії аграрного підприємства / А. О. Сітковська // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. - №8. – С.131-134.

41. Семенов А.Г. Фінансова стратегія в управлінні підприємствами : монографія / А.Г. Семенов, О.О. Єропутова, Т.В. Перекрест, А.В. Линенко. – Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2008. – 188 с.

42. Черненко О. С. Стратегічні напрями та тактичні підходи посилення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва в аграрній сфері / О. С. Черненко // Облік і фінанси. - 2016. - № 3. - С. 109-113. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2016_3_18

43. Краус К.М. Стратегія фінансової стабілізації підприємств (на прикладі Центральної спілки споживчих товариств України) : монографія / К.М. Краус, Н.М. Краус. – Полтава : Вид-во "Дивосвіт", 2010. – 142 с.

44. Войнаренко М. Управління економічною безпекою підприємств на основі оцінки відхилень порогових показників / М. Войнаренко, О. Яременко // Економіст. – 2008. – № 12 (266). – С. 60-64.

45. Сак Т. В. Теоретико-методичні основи стратегічного аналізу економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Т. В. Сак, Н. П. Оліфірович // Ефективна економіка. – 2013. – №10. – Режим доступу до журналу: [http:// www.economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua)

46. Стратегічний аналіз : навч. посіб. / Г.М. Давидов, В.М. Малахова, О.А. Магопець та ін. – К.: Знання, 2011. – 389 с.

47. Купалова Г.І. Теорія економічного аналізу / Г.І. Купалова / [Електронний ресурс] : режим доступу до тексту: http://pidruchniki.com.ua/14990528/ekonomika/korelyatsiyniy_analiz

48. Кучкова К. О. Конкурентні переваги сільськогосподарського підприємства в сучасних умовах господарювання / К. О. Кучкова // Ефективна економіка. – 2018. – № 1.

49. Ширяєва Н.Ю. Практичний інструментарій маркетингового потенціалу підприємства : зб. наук. праць за матер. української наук.-практ. конф., 31 травня 2011 р. / Н.Ю. Ширяєва; МОН молодьспорт, Одес. держ. акад. буд-ва та арх-ри. – Одеса : Вид-во ОДАБА, 2011. – С. 111-115.

50. Жуков А.В. Місце збалансованої системи показників в діагностиці ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства / А.В. Жуков // Комунальне господарство міст : наук.-техн. зб. – Харків : Вид-во Харків. НУМГ ім. О.М. Бекетова. – 2013. – Вип. 108. – С. 228-235.

ДОДАТКИ

Додаток А

Підходи до визначення наукового поняття «фінансова безпека підприємства»

[6]

Автори	Визначення поняття «фінансова безпека підприємства»
Бланк І.О. [7]	кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз внутрішнього і зовнішнього характеру
Воробйов Ю.М., Воробйова О.І., Блажевич О.Г. [8]	загальна характеристика фінансової системи підприємства, яка свідчить про можливість ефективно функціонувати в умовах постійних змін внутрішнього і зовнішнього середовища, коливань рівня фінансового та господарського ризику, виконувати узяті на себе фінансові зобов'язання перед власниками, персоналом, державою, кредиторами.
Срмошенко М. М., Горячова К.С., Ашуєв А.М. [9]	фінансовий стан, що характеризується, по-перше, збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, які використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати розвиток цієї фінансової системи
Васильців Т.Г., Волошин В.І. та ін. [10]	динамічна ознака фінансового стану підприємства, яка відображає його стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до сталого і збалансованого розвитку та захисту своїх фінансових інтересів.
Кириченко О.А., Кім Ю. [11]	фінансове положення і фінансову стабільність, що спроможне забезпечити підприємству нормальний ефективний розвиток його діяльності
Погосова М.Ю. [12]	комплексна характеристика функціонування суб'єкта господарювання, що відбиває його потребу у захисті фінансових інтересів, яка існує об'єктивно за умови постійного впливу реальних і потенційних загроз макро-, мезо- і внутрішнього середовища, та викликає необхідність формування його спроможності реалізовувати свої інтереси у процесі взаємодії з контрагентами системи фінансових відносин
Мунтіян В.І. [13]	стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений в кращих значеннях фінансових показників прибутковості і рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат по цінних паперах підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного і фінансового розвитку
Давидюк Т.В. [14]	такий стан, за якого підприємство: знаходиться у фінансовій рівновазі, забезпечується стійкість, платоспроможність і його ліквідність в довгостроковому періоді; задовольняє потреби у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення; забезпечує достатню фінансову незалежність та захищеність фінансових інтересів власників підприємства; здатне протистояти наявним небезпекам і загрозам та таким, що виникають, які призводять до фінансового збитку.

Таблиця Б.1 – Методи інтегральної оцінки фінансової безпеки підприємства (ФБП) [15]

Методи	Сутність	Переваги	Недоліки
Ресурсно-функціональний метод оцінки ФБП (О.Ю. Амосов, К.С. Горячева, І.В. Журавльова, М.О. Кокнаєва, О.Ю. Литовченко)	Визначення рівня ФБП на основі оцінки ступеня використання фінансових ресурсів підприємства за кожним функціональним складником, після чого на основі розрахованих у ході такого аналізу показників шляхом експертної оцінки визначається інтегральний показник, який і є показником рівня ФБП	- простий у використанні; - є досить широким та охоплює всі функціональні сфери діяльності підприємства	- є дуже приблизним, він не має конкретного кількісного вираження (прямує до максимуму); - значний вплив суб'єктивної думки експертів
Програмно-цільовий метод оцінки ФБП (О.Ю. Амосов, І.В. Журавльова)	Оцінка ФБП ґрунтується на інтегруванні сукупності показників, що визначають ФБП. При цьому використовується кілька рівнів інтеграції показників і такі методи їх аналізу, як кластерний та багатовимірний аналіз	– дає змогу отримати найбільш об'єктивні та достовірні результати оцінки фінансової безпеки	– складність математичного й статистичного апарату, що обмежує його використання в практичній діяльності
Скоринговий метод оцінки (метод балів або ранговий метод) ФБП за показниками фінансового стану (І.В. Журавльова, О.Ю. Литовченко, Г.О. Портнова, В.М. Антоненко)	Для оцінки використовуються кілька рівнів інтеграції показників, що най-більш точно характеризують ФБП. При цьому для їх оцінки використовуються кластерний і багатовимірний аналіз	- найбільш повно охоплює всю різноманітність показників фінансової стійкості; - можливість включення в розрахунок якісних показників	- жорстка прив'язка до нормативних значень показників; - необхідність експертних оцінок якісних чинників

Таблиця Б.2 – Методи індикаторної оцінки фінансової безпеки підприємства (ФБП) [15]

Методи	Сутність	Переваги	Недоліки
Порівняльний метод оцінки ФБП (О.Ю. Амосов, І.О. Бланк, Л.П. Гомілко, Т.Ф. Косянчук, М.О. Кокнаєва, Г.О. Портнова)	Рівень фінансової безпеки визначається за допомогою індикаторів, що розглядаються як порогові значення показників, що характеризують діяльність підприємства в різних функціональних сферах. Розраховані показники діяльності підприємства порівнюються з установленими нормативами або показниками підприємств-конкурентів	– дає можливість оцінити рівень конкурентоспроможності підприємства на ринку	- недоотримання інформації від підприємств-аналогів є причиною отримання необ'єктивної оцінки; - складність у пошуку підприємств-аналогів; - вплив суб'єктивних чинників
Метод оцінки ФБП за критерієм мінімізації сукупного збитку, який наноситься безпеці (К.С. Горячева, О.Ю. Литовченко, Е.А. Олейніков)	Ґрунтується на встановленні певного граничного рівня фінансової безпеки підприємства. Відхилення від встановленого рівня вважається сигналом, що на підприємстві розвиваються негативні тенденції, які можуть призвести до його банкрутства	- відображає загальну ефективність заходів із забезпечення фінансового складника; - є сукупним показником «фінансового здоров'я» підприємства і потенціалу його корпоративного росту	- вузький, адже охоплює не всі сфери фінансової безпеки підприємства; - потребує запровадження додаткового обліку через відсутність необхідних бухгалтерських і статистичних даних
Метод оцінки ФБП за критерієм достатності оборотних коштів для здійснення господарської діяльності (С.М. Ілляшенко)	Визначається достатність власних чи позичених оборотних засобів для виконання виробничо-збутової діяльності за допомогою показників забезпеченості запасів та витрат джерелами їх формування. Залежно від значень оціночних показників виділяються п'ять зон фінансової стійкості, що відповідає п'яти рівням ФБП	- визначає рівень забезпеченості підприємства ресурсами для ефективної діяльності; - дає оцінку раціональності структури капіталу; - показує рівень платоспроможності та фінансової стійкості підприємства	- дуже вузький, оскільки охоплює не всі сфери фінансової діяльності
Метод оцінки ФБП за критерієм вартості підприємства (І.В. Журавльова)	Визначення рівня ФБП із позиції можливості нарощувати капіталізацію підприємства, збільшувати його ринкову вартість	– дає оцінку ефективності діяльності та інвестиційної привабливості підприємства	- не враховує всіх показників діяльності підприємства

Таблиця Б.3 – Методи оцінки фінансової безпеки підприємства на основі аналізу банкрутства [15]

Методи	Автори	Сутність	Переваги	Недоліки
Зарубіжні моделі: Z-моделі Е. Альтмана Модель У. Бівера Модель Ж. Деспалана Модель Р. Таффлера- Г. Тішоу Модель Г. Спрінгейта Модель Дж. Фулмера	E. Altman, W. Beaver, G. Depallens, R. Taffler, H. Tishaw, G. Springate, J. Fulmer	Оцінювання рівня ФП здійснюється через аналіз значної сукупності фінансових коефіцієнтів, у результаті чого отриманий показник порівнюється з критичним значенням та визначається ймовірність банкрутства підприємства в майбутніх періодах. Ці методи дають можливість своєчасно виявляти факти фінансової неспроможності підприємства, що є одним із індикаторів ФБП	- просто та розрахунку; - висока точність прогнозів; - зрозумілість і обґрунтованість етапів розрахунку; - дає змогу оцінити ступінь ризику зниження ФБП	- неадаптованість методик до особливостей сучасної економіки; - показники моделей не діагностуються новими статистичними даними і за потреби не коригуються; - не враховані умови того, що кожна галузь економіки має свої особливості; - обмежена кількість показників, які використовуються у розрахунках
Вітчизняні моделі: Модель Матвійчука Метод Саблука Модель Терещенка	А.В. Матвійчук, П.Т. Саблук, О.О. Терещенко			

Індикатори фінансової безпеки підприємства [15]

Показник	Оцінка показника	
	Порогове значення	Оптимальний напрям динаміки
1. Показники майнового стану		
Коефіцієнт постійності активів	0,5	збільшення
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,5	зменшення
Питома вага дебіторської заборгованості у майні	0,2	зменшення
Коефіцієнт мобільності активів	1	збільшення
2. Показники ліквідності		
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,25	збільшення
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1	збільшення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,275	збільшення
3. Показники фінансової незалежності		
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,5	збільшення
Коефіцієнт фінансової стабільності	1	збільшення
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,85	збільшення
4. Показники ділової активності		
Оборотність коштів у розрахунках (у днях)	30	зменшення
Оборотність запасів (у днях)	15	зменшення
Оборотність кредиторської заборгованості (у днях)	30	зменшення
Оборотність власного капіталу (в оборотах)	1,5	збільшення
Оборотність мобільних активів (в оборотах)	1,5	збільшення
Оборотність сукупного капіталу (в оборотах)	1	збільшення
5. Показники ефективності діяльності		
Рентабельність сукупного капіталу (ROA)	2,5%	збільшення
Рентабельність власного капіталу (ROE)	5,0%	збільшення
Рентабельність основних засобів	6,0%	збільшення
Валова рентабельність реалізованої продукції	20%	збільшення
Чиста рентабельність реалізованої продукції	5,0%	збільшення

Величина коефіцієнта кореляції і тіснота зв'язку за
«Таблицею Чеддока» [47]

Коефіцієнт кореляції (r)	Тіснота зв'язку
1,00	Зв'язок функціональний
0,90—0,99	Дуже сильний
0,70—0,89	Сильний
0,50—0,69	Значний
0,30—0,49	Помірний
0,10—0,29	Слабкий
0,00	Зв'язок відсутній